

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ἙΠΕΙΡΩΤΙΚῶΝ ΜΕΛΕΤῶΝ

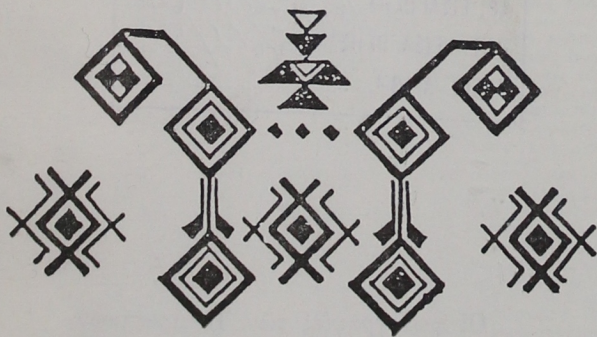
Ἑπειρωτικό
Ἑπερολόγιο

Ἰωάννινα 1982

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ἙΠΕΙΡΩΤΙΚῶΝ ΜΕΛΕΤῶΝ

Ἑπειρωτικό
Ἑπερολόγιο

Ἰωάννινα 1982

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τ Ο Μ Ο Σ Δ'

Ἰωάννινα 1982

Σ ύ ν τ α ξ η

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Ἐξώφυλλο καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ <i>Αγρ. 28623</i>
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ <i>5/11/92</i>
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

Οἱ φωτογραφίες τῶν Ἡπειρωτικῶν
γεφυριῶν εἶναι τοῦ ἐρασιτέχνη φωτογράφου

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΒΕΡΤΟΛΟΥΛΟΥ

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 400

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑ

Ο ΔΡΥΤΙ·ΝΟΤΠΟΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

I.- ΣΥΝΤΟΜΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἡπειρώτης ὁ Βασίλειος Παπακρήστου ἢ Χρησιτίδης γεννήθηκε στὸ Ἄνω Λάμποβο τοῦ Ἀργυροκάστρου τὸ 1858. Μέσα του ἔφερε τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῶν προγόνων του καὶ ἀπὸ τῆ γενεᾶ τοῦ πατέρα του καὶ ἀπὸ τῆ γενεᾶ τῆς μάνας του, γιὰτι καὶ οἱ δύο πλευρὲς εἶχαν ὀνομαστοὺς ἀγωνιστὲς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τῶν Τουρκαλθανῶν. Ἀπὸ τὴν προμάμμη του ἦταν μικρανεφίδς τοῦ περίφημου ἀρματωλοῦ Κωνσταντίνου Τσαοὺς Πρίφτη, τὸν ὁποῖο ἔκαψε ζωντανὸ ὁ Ἄλῃ πασᾶς Τεπελενλής, καὶ τοῦ ἥρωα Κωνσταντίνου Χορμοδίτη ἢ Λαγιμιτζῆ, ποὺ προστάτεψε καὶ ἔσωσε τὴν Ἀκρόπολη, ἐνῶ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἦταν ἐπίσης μικρανεφίδς τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀγωνιστῆ τῆς Ἐπαναστάσεως Γκίκα Σταύρου.

Μόλις ἔγινε τεσσάρων ἐτῶν ὁ Βασίλειος πῆγε μὲ τὴ μητέρα του στὴν Κωνσταντινούπολη, κοντὰ στὸν ἱερέα πατέρα του Χρήστο, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὴν Πρίγκηπο. Στὸ ἄμορφο αὐτὸ νησί τῆς θάλασσας τοῦ Μαρμαρᾶ ἔμαθε ὁ νεαρὸς Βασίλειος τὰ πρῶτα γράμματα. Στὴ συνέχεια ἐξακολούθησε τὶς σπουδὲς του στὴ Χαρταλιμὴ καὶ στὴ Χρυσούπολη, δύο κῶμες ποὺ θρίσκονται στὴν ἀνατολικὴ παραλία τῆς θάλασσας τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ Βοσπόρου ἀντίστοιχα· τὸ 1875 ἀποφοίτησε ἀπὸ τὸ Σχολαρχεῖο τῆς Χρυσουπόλεως. Αὐτὸ δὲν ἦταν ὅμως ἀρκετὸ στὸν πατέρα του, ποὺ ἐντωμεταξὺ εἶχε χάσει τὴ σύζυγό του καὶ χειροθετήθηκε σὲ ἀρχιμανδρίτη μὲ τὸ ὄνομα Χρύσανθος. Ἔτσι τὸ Σεπτέμβριο τοῦ ἴδιου ἔτους 1875, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προστασία τοῦ Πατριάρχη Ἰωακείμ Β' (δεύτερη πατριαρχία 23.11.1873—4.8.1878), ποὺ εἶχε διατελέσει στὸ παρελθὸν Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως καὶ στὴ συνέχεια Ἰωαννίνων, ὁ Βασίλειος εἰσήλθε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπεφοίτησε τὸ 1882¹, ὕστερα ἀπὸ τὶς καθορισμένους ἐπταετείς σπουδὲς.

Ὁ διάκονος Βασίλειος, καταρτισμένος πιά καὶ θεολογικά, ἀφοῦ πιὸ μπροστὰ εἶχε πάρει ἐξαιρετικὴ καὶ συστηματικὴ ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ θύραθεν γνώ-

ση στά σχολεῖα πού φοίτησε, ἦταν ἔτοιμος νὰ ἐργαστεῖ ὡς διδάσκαλος ἀλλὰ καί νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἄμβωνα. Στὴν ἀρχὴ πρόσφερε τίς γνώσεις του στὴν πατρίδα του· διορίστηκε καθηγητὴς τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐλληνικῶν τῶν Ζωγραφείων Διδασκαλείων τοῦ Κεσορατείου, ἐνῶ παράλληλα ἦταν καὶ ἱεροκλήρυκας στὸ παρακείμενο Ἀργυρόκαστρο, ὅπου Ἀρχιερεὺς ἦταν ὁ Κλήμης (1880—1888). Γιὰ πέντε χρόνια ὁ Βασίλειος ἐργάστηκε μὲ πολὺ ζήλο καὶ ὄρεξη καὶ ἡ προσφορά του στὴν ἔδρα καὶ στὸν ἄμβωνα ἦταν εὐδόκιμη. Ἡ δράση του ἡ διδακτικὴ καὶ κατηχητικὴ ἀνάμεσα στοὺς συμπατριῶτες του κόπηκε τὸ 1888 χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ὀριστικὸς ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ Βασιλείου ἀπὸ τὴ γενέτειρά του περιοχὴ. Ἀργότερα θὰ ξαναγυρίσει στοὺς ἴδιους τόπους μὲ ἄλλη ιδιότητα, ἀρχιερατικὴ, σὲ ἄλλη ἐποχὴ, μὲ πολιτικὲς, ἐδαφικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς ἀνακατατάξεις στὸν εὐρύτερο αὐτὸ χῶρο, καὶ γιὰ πολὺ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, γεμάτο ἀγωνίες, ταλαιπωρίες, δοκιμασίες, ἀπογοητεύσεις, προσωρινὲς χαρὲς καὶ συγκινητικὲς ἐθνικὲς ἐξάρσεις.

Τὸ 1888 ὁ διάκονος ἀκόμη Βασίλειος κλήθηκε νὰ ὑπηρετήσῃ μὲ τὴ διπλὴ ιδιότητα τοῦ καθηγητῆ καὶ ἱεροκλήρυκα σὲ μιὰ ἄλλη πόλη, τίς Σέρρες, πού ζοῦσε κι αὐτὴ κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ καὶ ἀσφυκτιοῦσε ἀπὸ τὴ συστηματικὴ προπαγάνδα τῶν ἐξαρχικῶν Βουλγάρων. Στὴν πόλη αὐτὴ, πού ζοῦσε ἔντονα τὸν παλμὸ τῶν ἀγωνιζομένων γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, ὁ Βασίλειος ἐργάστηκε δύο ἔτη ὡς καθηγητὴς τῶν θρησκευτικῶν στὸ ἐλληνικὸ Γυμνάσιο καὶ ὡς ἱεροκλήρυκας.

Τὸ 1890, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, ἄλλαξε πόλη χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ ιδιότητα. Στὴν Ἀδριανούπολη πού πῆγε, μεγάλο κέντρο ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς δράσεως, ἐργάστηκε καὶ πάλι ὡς καθηγητὴς στὸ Γυμνάσιο τῆς πόλεως καὶ στὸ Ζάπειο Παρθεναγωγεῖο καὶ ὡς ἱεροκλήρυκας.

Στὴν πόλη αὐτὴ ὄντας ὁ διάκονος ἀκόμη Βασίλειος ἐκλέχτηκε στίς 16 Ἰανουαρίου 1893 Ἐπίσκοπος Δαφνουσίας, (διαλάμψασα στὸ παρελθὸν Ἐπισκοπὴ στὴ Βιθυνία) βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτη Μελενίκου Ἀλεξάνδρου, γιὰ τὸ τμήμα Δεμίρ - Ἰσάρ (Σιδηροκάστρου) τῆς ἐπαρχίας του², ἐπὶ Πατριάρχου Νεοφύτου Η΄ (27.10.1891—25.10.1894). Στὸ Σιδηρόκαστρο ὁ Βασίλειος εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ ἴδια προβλήματα πού τὸν ἀπασχόλησαν πρὶν πολὺ λίγα χρόνια στίς Σέρρες. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἀγωνίστηκε μὲ καρτερίαν καὶ ἀποφασιστικὸτητα καὶ δοκίμασε ἀρκετὲς ταλαιπωρίες καὶ θλίψεις ἀπὸ ἐκείνους πού ἐποφθαλμοῦσαν τὴ Μακεδονία. Τὸ 1894, μὲ συνοδικὴ ἀπόφαση, πῆγε ὡς ἔξαρχος στὸ Μελένικο καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μητροπολίτη Ἀλεξάνδρου διοίκησε γιὰ λίγους μῆνες τὴ Μητρόπολη. Ἡ Ἐκκλησία πού γνώριζε τὴ δράση του πολὺ σύντομα θέλησε νὰ τὸν ἀμείψῃ. Ἔτσι, ἐνῶ ὀρισκόταν στὸ Μελένικο ὁ Βασίλειος, καὶ δὲν εἶχε συμπληρώσει οὔτε ἐνάμισο ἔτος ὡς Ἐπίσκοπος Δαφνουσίας, στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν προεβίβασαν στὴ Μητρόπολη Λιτίτσης (Ὀρτάκιοι τῆς Ἀδριανουπόλεως) στίς 3 Μαΐου 1894³.

Στις 20 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους Πατριάρχης ἔγινε ὁ Ἡπειρώτης Ἄνθιμος Τσάτσος (20.1.1895—29.1.1897) καὶ ὁ Λιτίτσης Βασίλειος διορίσθηκε τοποτηρητὴς τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκелиας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Γιὰ δύο συνεχῆ ἔτη ὁ Βασίλειος παρέμεινε τὸ δεξι χέρι τοῦ Ἄνθιμου Ζ' καὶ προσέφερε σημαντικὰς ὑπηρεσίας στὸν συμπατριώτη του Πατριάρχη καὶ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Γιὰ τὴν προσφορά του αὐτὴ τιμήθηκε τότε ὁ Βασίλειος μὲ τὸ παράσημο Μετξητιὲ γ' τάξεως ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ Πολιτεία. Χειριζόταν ἄψογα τὴν τουρκικὴ γλῶσσα καὶ μὲ τὴν ἱκανότητα ποὺ τὸν διέκρινε ἔφερεν σὲ πέρας μὲ ἐπιτυχία τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦσαν τὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Ἐπίσης ἀντιπροσώπευε ἐπάξια τὴν Ἐκκλησία στὶς ἐπαφές του μὲ τοὺς πρεσβευτὲς τῶν ξένων Δυνάμεων, κάθε φορὰ ποὺ παρουσιάζοταν κάποιο ζήτημα.

Ὅταν ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος Ζ' ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὸ θρόνο (21.1.1897)⁴ ὁ Βασίλειος ἐγκατέλειψε τὴν Πρωτοσυγκელიα τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπανῆλθε στὴ Λιτίτσα, τὴν ὁποία διηύθυνε, στὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του, μὲ μεγάλη ἐπιτυχία καὶ δεξιοστροφία ὁ πολὺς πατέρας του, ἀρχιμανδρίτης Χρῦσανθος. Μὲ ζῆλο ἐπιδόθηκε ὁ Βασίλειος νὰ θεραπεύσει τίς ἀνάγκες τῆς ἐπαρχίας του. Μέσα σὲ ἐλάχιστο χρόνο κατόρθωσε μεγάλα πράγματα· φήφισε σὲ γενικὴ συνέλευση τὸν Κανονισμό τῆς, σχημάτισε Ἱερατικὸ Ταμεῖο καὶ Ἀδελφότητα τοῦ Ἑλέους, στερῶσε τὰ Μοναστήρια καὶ σύστησε συγχρόνως Μοναστηριακὴ Ἐπιτροπὴ καὶ μερίμνησε γιὰ κάθε τί ποὺ συνέβαλε στὴν εὐημερία τοῦ ποιμνίου του.

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1897 ὁ Βασίλειος μετατέθηκε ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Λιτίτσης στὴ Μητρόπολη Παραμυθίας⁵, ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε' (2.4.1897—27.3.1901), στίς 12 Φεβρουαρίου 1900, ἐπὶ τοῦ ἴδιου Πατριάρχου, ἔγινε Μητροπολίτης Βελεγράδων⁶ καὶ στίς 27 Αὐγούστου 1909, ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ', Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως⁷ μὲ ἔδρα τὸ Ἀργυρόκαστρο.

Σαράντα περίπου ἔτη ἐργάστηκε ὡς Μητροπολίτης ὁ Βασίλειος στὴν Ἡπειρο καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ περισσότερα, εἰκοσιοκτὼ περίπου, στὸ ἔδαφος τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του. Ἡ διδασκτικὴ καὶ κηρυγματικὴ δραστηριότητα τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς δημόσιας ἐργασίας του καὶ ἡ πλούσια διοικητικὴ καὶ ἄλλη πείρα τῶν ἀρχιερατειῶν του στὸ Σιδηρόκαστρο καὶ τὴ Λιτίτσα πρόσθεσαν στὸ εἰδικὸ θάρος του νέες διαστάσεις ποὺ γίνονταν εὐρύτερες ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ παρόρμηση νὰ προσφέρει ὄλο καὶ περισσότερα στὴ γενέτειρά του καὶ τοὺς συμπατριῶτες του. Γι' αὐτὸ δούλεψε ἀκούραστα γιὰ τὸ ποιμνίον του, θρισκόταν ὅσο γινόταν πιὸ συχνὰ κοντὰ του, κήρυττε τὸ θεῖο λόγο στὰ χωριά καὶ τίς πόλεις, ἐνδυνάμωνε τὸν πατριωτισμὸ τῶν συμπατριωτῶν του, ἐνίσχυε τὸ θρησκευτικὸ φρόνημά των καὶ τοὺς ἔδενε ὄλο καὶ περισσότερο μὲ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Πέρα ἀπὸ τίς ἄλλες ἐκδηλώσεις δημοσίεψε ὁ Βασίλειος διασκευασμένους τοὺς ἐκκλησια-

στικὸς λόγους τοῦ Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως καὶ ὕστερα Γρεβενῶν Κλήμη (14.5.1888—1.12.1896).

Ἡ ἀρχιερατικὴ παρουσία του στὴν Ἠπειρο συμπίπτει μὲ τὶς διάφορες ἀναστατώσεις στὴν περιοχὴ αὐτή, ἀναστατώσεις ποὺ τὸν δραστηριοποίησαν ἀκόμη περισσότερο καὶ δυνάμωσαν τὴ θέλησή του γιὰ πρωτοβουλίες δυναμικές. Ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας ὁ Βασίλειος κινήθηκε μὲ ἀποφασιστικὴ νὰ περιφρουρήσει τὸ ποίμνιό του ἀπὸ τὶς ξένες πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς προπαγάνδες γιὰτὶ πίστευε ὅτι ἡ Βόρειος Ἠπειρος ἦταν ταιριαστὰ δεμένη μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Μὲ πολλοὺς τρόπους ἀντέδρασε στὴν ἰταλικὴ προπαγάνδα στὴν Αὐλώνα, ὅταν ὑπηρετοῦσε στὴ Μητρόπολη Βελεγράδων, καὶ ἀργότερα στὸ Ἀργυρόκαστρο, ὅπου εἶχε τὴν ἑδρα του ὡς Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως. Στους ἴδιους χώρους καὶ στοὺς ἴδιους χρόνους καὶ ἄλλες προπαγάνδες, τουρκικὴ, ἀλβανικὴ, ρουμανικὴ καὶ βουλγαρικὴ, δροῦσαν μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ ὁ Βασίλειος δοκίμασε πικρίες καὶ θλίψεις ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, ἀγωνιζόταν ὅμως πάντοτε ἀκαμπτος καὶ ὄρθιος νὰ συγκρατήσῃ τὸ ποίμνιό του καὶ νὰ στηρίξῃ τὰ ἔθνικα συμφέροντα. Τὸ 1902 τοῦ ἀπονεμήθηκε τὸ μετάλλιο τοῦ ἀγγλικοῦ Οἴκου Atwoot Matheus, ποὺ συγγένευε στενὰ μὲ τὸ Λόρδο Κίτσεναρ. Τολμηρὸς καὶ ἐνθουσιώδης ὁ Βασίλειος ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τῶν ἀδελφῶν μας Βορειοηπειρωτῶν καὶ πολλὰς φορὲς συνεργάστηκε μὲ ἐκπροσώπους τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν τύχη τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Τὸ 1913 ὁ Βασίλειος ἦταν ἐπικεφαλῆς ἡπειρωτικῆς ἐπιτροπῆς ποὺ χαίρεται στὴν Κέρκυρα τὸ γαλλικὸ στόλο καὶ ἐξέφρασε τὸν πόθο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἔνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Δυστυχῶς ὅμως ἄλλη ἦταν ἡ ἐπιθυμία τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλη ἡ λύση ποὺ δόθηκε. Ἔτσι μὲ τὸ Πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας (17 Δεκεμβρίου 1913) καθορίστηκαν τὰ σύνορα μεταξὺ Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος καὶ ὁ καθορισμὸς αὐτὸς συμφωνοῦσε μὲ τὰ σημερινὰ περίπου ὅρια. Γι' αὐτὸ στὴν Ἀλβανία παραχωρήθηκαν τότε ἐδάφη καθαρῶς ἑλληνικὰ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως. Οἱ Ἠπειρωτὲς ὅμως ἀντέδρασαν δυναμικὰ στὸ διακανονισμὸ αὐτό, στὶς 17 Φεβρουαρίου 1914 κήρυξαν στὸ Ἀργυρόκαστρο τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἀυτονομίου Βορείου Ἠπείρου καὶ σχημάτισαν προσωρινὴ Κυβέρνηση μὲ πρόεδρο τὸν Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο· στὴν Κυβέρνηση αὐτὴ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος ὡς Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης. Στὶς 14 Μαΐου τοῦ ἴδιου ἔτους ὑπογράφηκε τὸ Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας ἀνάμεσα στὴ Διεθνή Ἐπιτροπὴ Ἐλέγχου καὶ στοὺς Βορειοηπειρωτὲς Πληρεξούσιους, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Βόρειος Ἠπειρος παρέμενε στὴν ὑψηλὴ ἐπικυριαρχία τῆς Ἀλβανίας, στὴν οὐσία τῆς ὅμως διατηροῦσε πλήρη αὐτονομία. Τὸ ἔτος αὐτὸ ἀπονεμήθηκε στὸ Βασίλειο ἑλληνικὸ ἀναμνηστικὸ Μετάλλιο καὶ Σταυρὸς τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος, γιὰτὶ ἡ προσφορὰ του ἦταν ὄντως σημαντικὴ στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἠπείρου.

Δυστυχῶς ὅμως οἱ κατοπινές ἐξελίξεις δὲν εὐνόησαν τοὺς Βορειοηπειρώτες καὶ οἱ Ἴταλοι κατέλαβαν τὴ Βόρειο Ἡπειρο. Στις 22 Σεπτεμβρίου 1916 ὁ Βασίλειος, μὲ συνοδεία Ἰταλῶν καραμπινιέρων, ἀπελάθηκε ἀπὸ τὸ Ἀργυροκάστρο ἀπὸ τὶς Ἰταλικές Ἀρχές ὡς ἐπικίνδυνος γιὰ τὴ δημόσια ἀσφάλεια καὶ ἀπὸ τότε ἔδρα τῆς Μητροπόλεώς του ἔγινε τὸ Δελιδνάκιον, ποὺ θρυσκόταν στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος. Ἀργότερα ὁ Ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως Ἱερόθεος, ἔξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἀλβανία ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1929, καὶ ὁ ἄμεσος συνεργάτης του, λαϊκὸς θεολόγος Παντελῆς Κοτόκος, ἀπὸ τὸ 1937 Ἐπίσκοπος Ἀργυροκάστρου, θὰ κατηγορήσουν τὸν Βασίλειο, μὲ ἔκθεσή τους στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος (1925), ὅτι ἐγκατέλειψε τὴν ἐπαρχία του καὶ τὸ ποίμνιό του, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς περιφερείας Ἀργυροκάστρου ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ κατέφυγε στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος⁸.

Ἡ θλίψη τοῦ Βασιλείου ἀπὸ τὸ χωρισμὸ αὐτό, ποὺ ἦ ἐπιταγὴ τῶν καιρῶν ἐκεῖνῶν τοῦ ἐπιφύλαξε, ἦταν μεγάλη καὶ τὴν ἀπάλυε μόνο ἡ ἀγωνιστικότητά του γιὰ τὰ ἀλύτρωτα ἀδελφία του τῆς προσαρτημένης πιά στὴν Ἀλβανία Βορείου Ἡπείρου. Στὸ Δελιδνάκιο ἔζησε εἴκοσι χρόνια (1917—1936), τὸ ὄνειρό του ὅμως νὰ ἐπιστρέφει στὸ Ἀργυροκάστρο τὸ πῆρε μαζί του τὸ πρωτὶ τῆς Τετάρτης 26 Φεβρουαρίου 1936, ὅταν παρέδωσε τὸ πνεῦμα. Ἡ κηδεία του ἔγινε τὴν ἐπομένη ἡμέρα στὸ ναὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Ἀθηνῶν. Τὸν ἐπικήδειο ἀπήγγειλε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος. Στις 28 Φεβρουαρίου ἡ σορὸς του μεταφέρθηκε στὴν ἔδρα τῆς Μητροπόλεώς του, στὸ Δελιδνάκιο τῆς Ἡπείρου⁹. Ὁ θάνατός του ἔγινε γνωστὸς στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ γράμμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν¹⁰.

II.- ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟῦ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1922 στὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριον τοῦ Βερατίου οἱ Ἀλβανιστὲς ἀνακήρυξαν πραξικοπηματικὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας Ἀυτοκέφαλη. Ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνέργεια αὐτή, δὲν ἀνέχτηκε ἀντιδράσεις ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ποὺ δὲν ἐννοοῦσαν νὰ ἀποκόψουν τὸ δεσμὸ τους ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἔδειξαν ἀπροθυμία νὰ συμμορφωθοῦν στὴ νέα ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση. Ἔτσι ὁ οἰκονόμος παπᾶ Ἀθανάσιος Γεωργιάδης, γενικὸς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος στὴ Μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως, φυλακίστηκε μὲ τὴν κατηγορία τῆς ἐσχάτης προδοσίας, γιὰτὶ δὲ δέχτηκε νὰ ἀποκηρύξει τὸν κυρίαρχό του Μητροπολίτη Βασίλειο καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, δὲν τέλεσε δοξολογία γιὰ τὴν ἀνακήρυξη καὶ δὲ μνημόνευσε τὴν Ἀυτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας¹¹. Τότε ὁ Βασίλειος μὲ τηλεγράφημά του πρὸς τὴν ΚΤΕ (Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν) διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν

ἀνακήρυξη τοῦ Ἀυτοκεφάλου καὶ γιὰ τὴ φυλάκιση τοῦ παπᾶ Ἀθανασίου. Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ μὲ ἡμερομηνία 22 Σεπτεμβρίου 1922 (π.ῆ.) ἔχει ὡς ἐξῆς:

Athènes 427.127 4 14/40

SECRETARIAT SOCIETE NATIONS GENEVE

Maires Musulmans poussés par Gouvernement Albanais organisèrent à BERAT Congrès laïques orthodoxes vue création (Eglise) Autocéphale essayant soumettre Eglise Orthodoxe obediencia Etat Albanais Musulman stop. Très grande majorité Orthodoxes quoique privés leurs chefs religieux puisque Métropolitains Durazzo, Korytsa, Velegrada et soussigné vivent exil désavouent ces agissements protestèrent déjà contre violation droits et canons Eglise Orthodoxe dont Chef suprême est Patriarcat Oécuménique stop. De plus Gouvernement Albanais essaie introduire dans liturgie langue albanaise très primitive et qui reste exclue même des mosquées musulmanes stop. Soumettant ce qui précède appréciation bienveillante Société Nations se permet même temps prier bien vouloir agir vue relachement mon Vicaire Papatthanassiou détenu depuis semaines prison parce que exposa Gouvernement Albanais combien son ingérence affaires ecclésiastiques était contraire droit canon.

VASILIOS METROPOLITAIN ARGYROCASTRO¹²

Ἀκόμη στὸ Ἀργυρόκαστρο τρομοκρατοῦνταν ὅσοι δὲν ἀναγνώριζαν τὸ Ἀυτοκέφαλο καὶ οἱ ἀστυνομικὲς ἀρχὲς μὲ τὴ βοήθεια ἰδιωτῶν Μουσουλμάνων, ποὺ καθοδηγοῦνταν ἀπὸ τὸ φαρμακοποιὸ Μπεσῆμ Γκέγκα, ἀφαίρεσαν τὰ Ἀρχεῖα ἀπὸ τὴ Μητρόπολη καὶ τοποθέτησαν σ' αὐτὴ ὡς ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο τὸν παπᾶ Πανάρετο Παπαπάνο, πατέρα τοῦ περιθώτου στὴν περιοχὴ Θωμᾶ Παπαπάνου¹³. Ἐνῶ ὅμως αὐτὰ συνέβαιναν στὸ Ἀργυρόκαστρο καὶ στὴν περιοχὴ του, στὶς ἀρχὲς Ὀκτωβρίου 1922, στὶς συζητήσεις ποὺ γίνονταν στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ στὶς ὁποῖες πρυτάνευε ἡ σκέψη νὰ παραχωρηθεῖ στὴν Ἀλβανικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία αὐτοδιοίκητο Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, ὅπως εἶχε ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ὁ Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης, κοντὰ στὶς ἄλλες προτάσεις, ποὺ σκόπευε νὰ φέρει στὴν Ἱερὰ Σύνοδο ὕστερα ἀπὸ συζήτηση πάνω σ' αὐτὲς τῶν μελῶν τῆς ἰδιαίτερης γιὰ τὸ Ἀλβανικὸ Ἐπιτροπῆς, μιὰ ἦταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση τοῦ Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Μιλητουπόλεως Ἱερόθεο, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν περιοχὴ Πρεμετῆς¹⁴.

Ἡ ΚΤΕ μόλις ἔλαθε τὸ πιὸ πάνω τηλεγράφημα τοῦ Βασιλείου τὸ ἔστειλε στὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση, τὴν ἀποστολὴ δὲ αὐτὴ ἔκαμε γνωστὴ καὶ στὸ Βασίλειο στὶς 17 Ὀκτωβρίου 1922. Ὁ Βασίλειος, μὲ τὴ σειρά του, ἔστειλε τὴν

ἀπάντησι αὐτῇ στὶς 20 Ὀκτωβρίου / 2 Νοεμβρίου 1922 στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν μὲ τὸ παρακάτω ἔγγραφο:

Ἀριθ.

Πρὸς

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Σ. Ὑπουργεῖον

1168

Κύριε Ὑπουργέ,

Δαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ συνάρω ὡδ' ἀντίγραφον ἐπιστολῆς ἀπαντητικῆς τῆς ἐν Γενεύῃ Ἑλθεϊᾶς Γραμματείας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν εἰς τὸ ἀπὸ 5 Ὀβρίου (ν.ῆ.) τηλεγράφημά μου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Βορ. Ἠπειρῶ θιαίως ἀσκουμένην ἀνθαιρεσίαν τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως δι' ἀνεξαρτοποίησην τῆς ἀνυπάρχου Ἀλβαν. Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ σκοπῶ ἀλθανοποίησης αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν ἀδικωιάτην καὶ ἐξακολουθητικὴν φυλάκισιν ἐν ταῖς εἰρηκαῖς Ἀργυροκάστρου τοῦ Γενικοῦ ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου μου Οἰκονόμου κ. Παπᾶ Ἀθανασίου Γεωργιάδου ἀπὸ 40 ἡμερῶν μὴ συγκατατιθεμένου εἰς ἐθνοκτόνους διαταγὰς τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐπεμβαίνουσας καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνὰ τὴν Βόρειον Ἠπειρὸν παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Βορειοηπειρωτικῶν ἐπιτοπίως καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Ὀρθοδόξων τῶν ἐπαρχιῶν Βερατίου καὶ Αὐλώνος.

Παρακαλῶ δὲ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅπως εὐαρεσηθῆ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς προσηκούσας ἐνεργείας αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἀξιώσῃ ἀρμοδίως, ἵνα τάχιστα τὸ μὲν ἀποφυλακισθῆ ὁ Γεν. ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπός μου, τὸ δὲ ἀπομακρυνθῆ ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μου ὁ ὑπὸ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως ἀνθαιρέτως διορισθεὶς ὡς ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἱερεὺς Πάνος ἄγνωστος ἐν τῇ Μητροπόλει μου, διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20/2 Νοεμβρίου 1922

Τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης

Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος¹⁵

Στὶς 13 Νοεμβρίου (π.ῆ.) ὁ Βασίλειος ἔστειλε σύντομο τηλεγράφημα πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο: Ἀποστέλλω ἔκθεσιν ἐκκλησιαστικοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος¹⁶, στὸ ὁποῖο δόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀπάντησι ἀπὸ τὸ Φαγάρι:

7508

Τῷ Μητροπολίτῃ Δρυϊνουπόλεως Βασιλείῳ

Φιλαδέλφως ἀποδεξάμενοι τὸ τηλεγράφημα τῆς ὑμετέρας Ἱερότητας, ἀσμένως προαγόμεθα αὐτῇ τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, εὐχόμενοι

αὐτῇ καὶ τῷ ποιμνίῳ αὐτῆς πᾶσαν χάριν ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ Κύριος παραμυθήσῃ τὴν ᾽Εκκλησίαν καὶ τὸ Γένος ἐν τῇ παρουσίᾳ μεγάλη θλίψει καὶ κατευθύνῃ τὰ πάντα εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ πλήρη ἐξυγιάνοισιν καὶ ἀνόρθωσιν. Προτιροπέμεθα τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα ὅπως μεριμνᾷ καὶ φροντίζῃ καὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς καιταφυρόντων τυχόν προσφύγων, κρατῇ δὲ τὴν ᾽Εκκλησίαν ἐνήμερον καὶ περὶ πάσης αὐτῶν σχετικῆς ἐνεργείας. Ἡ δὲ κ.τ.λ.

αρχὸς Νοεμ. ιδ' 17

Στις 22 Νοεμβρίου ὁ Βασίλειος ἀπέστειλε τὴν ἔκθεση. Μὲ αὐτὴ ἐνημερώνει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὶς ἐνέργειές του στὴν ΚΤΕ καὶ τὶς συνέπειες τῆς ἀντιδράσεως τῆς ᾽Αλβανικῆς Κυβερνήσεως. Πέρα ἀπὸ αὐτὰ ἐκθέτει τὶς σκέψεις του γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση τῶν τεσσάρων ἐπαρχιῶν Ἡπειροῦ - ᾽Αλβανίας, διαβιδάζει ἀλβανικὴ στατιστικὴ σὲ ἕξι στοιχεῖα, ἀλβανικὸ νομοσχέδιο καὶ ἀλληλογραφία τῆς ᾽Αλβανικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὴ Γραμματεία τῆς ΚΤΕ.

Σύμφωνα μὲ τὶς κρίσεις τοῦ Πατριάρχῃ Μελετίου Μεταξάκη, ὁ Βασίλειος στὴν ἔκθεσή του αὐτὴ ὑπογράμμισε ὑπερβολικὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποψη γιὰ τὴ Βόρειο Ἡπειρο, ἐξέφρασε τὴ γνώμη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπεῖ στοὺς ᾽Αλβανοὺς ἡ χρῆση τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας στὴ λατρεία καὶ ἀνέφερε ὅτι ὁ Φάν Νόλι δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ μεταφράσει τὰ ἱερὰ βιβλία. Ἡ προσωπικὴ ἀποψη τοῦ Μελετίου, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς ἦταν ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ἐπικαλοῦνταν ὁ Βασίλειος δὲν ἦταν θάσιμα. Στὴ συζήτηση ποὺ ἔγινε στις 13 Δεκεμβρίου 1922 (π.ῆ.) στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, καὶ ἄλλοι ᾽Αρχιερεῖς ἐξέφρασαν τὶς ἀπόψεις τους γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐκθέσεως καὶ τελικὰ ἔγινε δεκτὴ ἡ γνώμη τοῦ Μητροπολίτη Ρόδου ᾽Αποστόλου ὅτι ἡ ἔκθεση πρέπει νὰ παραπεμφθεῖ στὴν τετραμελὴ ἀρχιερατικὴ γιὰ τὸ ἀλβανικὸ ἐπιτροπή, γιὰ τὸ Πατριαρχεῖο ἔστειλε ἤδη στὴν ᾽Αλβανία ὡς ἑξάρχου τὸν Ἐπίσκοπο Μιλητουπόλεως Ἱερόθεο καὶ δὲν ὑπῆρχε λόγος τώρα νὰ ἀλλάξει τίποτε ἀφοῦ περιμένει τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς¹⁸.

Στις 13 Δεκεμβρίου ὁ Βασίλειος ἀπηύθυνε ἐπιστολὴ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ἐξὶ ἡμέρες ἀργότερα (19 Δεκεμβρίου) τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπήντησε στὸ Βασίλειο καὶ τὸν συμβούλευε νὰ παραμείνει στὸ Δελβινάκι (ἐλληνικὸ τμήμα τῆς Ἐπαρχίας του) καὶ νὰ παρακολουθεῖ ἀπὸ κεῖ τὸ ποίμνιό του ποὺ ζοῦσε στὸ ἀλβανικὸ ἔδαφος¹⁹.

Στις 28 Δεκεμβρίου ὁ Βασίλειος ἀπέστειλε ὑπόμνημα πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχῃ καὶ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, μὲ τὸ ὁποῖο εἰσηγγήθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀντικατασταθεῖ ὁ ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως Ἱερόθεος ἀπὸ τὴ θέση τοῦ ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου στὴν ᾽Αλβανία καὶ νὰ διοριστεῖ ὁ παπᾶ Γεώργιος Οἰκονομίδης, γιὰ τὸ Ἱερόθεος μὲ τὴν ἐγκύκλιό του στις 19 Νοεμβρίου (π.ῆ.)

1922, στὴν ἀλβανικὴ καὶ ἑλληνικὴ, πρὸς τὸ ὀρθόδοξο πλήρωμα τῆς Ἀλβανίας, συμφωνοῦσε μὲ τοὺς Ἀλβανιστὲς καὶ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερατίου, τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1922, στὸ ὁποῖο ἀνακηρύχθηκε πραξικοπηματικὰ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας Ἀυτοκέφαλη, παραδιόστηκαν οἱ Κανόνες, δημιουργήθηκε ἐπικίνδυνη κατάσταση, ἐφόσον ξεπεράστηκε κάθε ἀλβανικὴ ἀπαίτηση, καὶ στραγγαλιστῆκε ἡ ἀλήθεια. Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἱερὰ Μητρόπολις
Δρυϊνουπόλεως

Πρὸς

τὴν Αὐτοῦ θειοτάτην Παναγιώτητα
τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ
Αὐτὸν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον

Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Εὐσεβάσιως ἐπισυνάπιω ὧδε ἀντίγραφον ἐντύπου ἐγκυκλίου ἑλληναλβανιστῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ Σεπιῶ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἀποσιαλένιος εἰς Β. Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἁγίου Μελιουπόλεως κ. Ἱεροθέου ἐπισήμως κυκλοφορησάσης καὶ μεταξὺ τοῦ Ἱ. κλήρου καὶ λαοῦ ἀπάσης τῆς Ἀλβανοκρατουμένης Β. Ἡπείρου, παρακαλῶ, ὅπως μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑποβάλω εὐλαδῶς τὴν παρατήρησιν διὰ τὰ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ἐπιτεθέντα δημιουργοῦσι κατὰστασιν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ἐκείνης, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσθη καὶ ἐγκαίρως ἀνέφερα τῇ τε Σεπιῇ ὑμετέρῳ θ. Παναγιώτη διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Νοεμβρίου 1922 μακροῦ μου ὑπομνήματος καὶ τῇ Σεβαστῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ δὴ καὶ ὑπὲρ ἧς ἀμνυόμενος ἐφυλακίσθη καὶ παντοιοτρόπως ἐβασανίσθη ὁ ἐν Ἀργυροκάστρῳ Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπός μου Μέγας Οἰκονόμος Παπᾶ Ἀθανάσιος.

Φρονῶ δ' ὅτι πολὺν ἔσπευσεν ἡ Αὐτοῦ θεοφιλία, διότι τὰ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ὑπ' Αὐτῆς λεγόμενα ὑπερβάλλουσι πᾶσαν Ἀλβανικὴν ἀπαίτησιν καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν ἀπεργάζονται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν σιερρῶς ἐχομένων τῶν πατριῶν πλὴν τινῶν ἐγκαθέτων Ἀλβανιστῶν.

Ἡ ὑπὸ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης χαρᾶσομένη ἄποις οὐκ ὀρθὴν μαρτυρούμενη γνῶσιν καὶ ἀντίληψιν τῶν Ἱ. Κανόνων ἐκθέτει δεινῶς τόσον ἐμὲ ἀλληλογραφοῦντα μετὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὅσον καὶ τὴν εἰς Γενεὴν Ἑλληνικὴν ἀντιπροσωπείαν παρὰ τῇ αὐτῇ Κοινωνίᾳ καὶ δόλοκληρον εἰσέτι τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν πασῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς τε κυρίως Ἀλβανίας καὶ τῆς Β. Ἡπείρου.

Ἡ ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ἀναφερομένη γνώμη τοῦ θεοφιλεστάτου δι
«ἢ κατὰστασις καὶ ἢ ἐπιθυμία ὀλοκλήρου τοῦ Ὁρθοδόξου κλήρου καὶ λαοῦ ὡς
ἐν κατόπιρῳ εὐκρινῶς καὶ σαφῶς καταφαίνεται ἐν ταῖς γραφαῖς ἀποφά-
σσει καὶ Καταστατικῷ τοῦ ἐν Βερατίῳ συνελθόντος Ἐκκλησιαστικοῦ Συνε-
δρίου κ.τ.λ.» εἶναι κατὰ θάσιν ὅλως σφαλερὰ λόγῳ τοῦ ἐκνόμου καὶ ἀντικα-
νονικοῦ τῆς οὐσιώσεως καὶ τῆς θία προσαγωγῆς κατ' ἀρέσκειαν μελῶν τοῦ
ψευδοσυνεδρίου ἐκείνου.

Ἐσαύτως ὁ ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ θεοφιλίας ἰσχυρισμός, ὅτι «ἠπῆρξε νόμιμος
ἢ συγκρότησις τοῦ ἐν Βερατίῳ Συνεδρίου» καὶ συνεπῶς δι εὐλογεῖ τὰ ἔργα
καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ ἀποτελεῖ σιραγγαλισμὸν πως τῆς ἀληθείας, αἱ δ' οὐ-
τωσὶ διατυπούμεναι σκέψεις καὶ πράξεις Αὐτῆς εἰς μεγίστην ἐμβάλλουσί με
ἀπορίαν, καθ' ὅσον ἐν περιπτώσει δημοσηφίσματος ἐκ μέρους τοῦ ἐκεῖ ὀρθο-
δόξου πληρώματος ἀναμφιλέκτως κατὰ ὑπερπλειοψηφίαν οἱ Ὁρθόδοξοι ἤθε-
λον ταχθῆναι πρὸς τὸ μέγρι τοῦδε εὖ ἔχον ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς ὡς τοῦτο
ἐπιμαρτυροῦσιν οἱ ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοὶ
Μητροπολίται Δυρραχίου καὶ Βελεγράδων.

Ἀναντιρρήτως δὲ ταῦτα πάντα δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀπόρροια τῆς
ὡς ἐκ τῆς μακροῦς αὐτοῦ ἐκ Βορείας Ἡπείρου ἀπουσίας ἀγνοίας καὶ προ-
σώπων καὶ πραγμάτων.

Διὰ τοῦτο δι' ἀκριβῶς ἐπείγει, ἐὰν θεθαίως δὲ συνεπληρώθη εἰσέτι τὸ
ἔργον τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, ἢ ἀνάγκη, ὅπως εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην
θέσιν διορισθῆ κληρικὸς γνώστης τῆς ἐν Β. Ἡπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ κατα-
στάσεως, κάτοχος ὅλων τῶν λεπτομερειῶν αὐτῆς καὶ τοιοῦτος τοῖς πᾶσι γνω-
στὸς εἶναι ὁ ἐκ Β. Ἡπείρου ὀρμώμενος Αἰδεσιμολογιώτατος Παπᾶ Γεώρ-
γιος Οἰκονομίδης πρὸ πολλοῦ ἀποφοιτήσας τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς Σχο-
λῆς, ἄλλοτε καθηγητῆς τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου Κωνσταντινουπόλεως,
ἐπὶ πολὺν καὶ εὐδοκιμώτατα ἐργασθεὶς ὡς Ἱεροκῆρυξ ἐν τε Βερατίῳ καὶ Ἀρ-
γυροκάστρῳ νῦν δ' Ἱεροκῆρυξ, Καθηγητῆς καὶ Ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀ-
σωμάτων Ἀθηνῶν παρὰ τὸ Θησεῖον.

Ἀπεκδεχόμενος δ' ἐπὶ πᾶσι συντόνους καὶ οεπισιτάτας ἐνεργείας τῆς Μη-
τροῦς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ζωτικωτάτου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος σχε-
τιζομένου καὶ πρὸς τὰ Ἐθνικὰ ἡμῶν πράγματα διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ βα-
θυτάτου.

Ἐν Δελτινακίῳ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1922

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† Ὁ Δρυῖνουπόλεως Βασίλειος

Ἄκριβὲς ἀντίγραφον

† Ὁ Δρυῖνουπόλεως Βασίλειος θεβαιοῖ²⁰

Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ Βασιλεῖος ἔστειλε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Ἱεροθέου καὶ τὸ δικό του υπόμνημα πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὸ ἐξῆς σύντομο ἔγγραφο:

Πρὸς

Ἀριθ. 1214

Τὸ Σεβαστὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον
Ἀθῆνας

Ἐξοχώτατε Κύριε Ὑπουργέ

Ἔχω τὴν τιμὴ νὰ ἐπισυνάψω ὧδε ἀντίγραφον Ἐγκυκλίου τοῦ ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἀποσιαλέντος εἰς Β. Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν Ἐπισκόπου Μελιουπόλεως κ. Ἱεροθέου καὶ σὺν αὐτῷ ἀντίγραφον ἐκθέσεώς μου πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη διὰ τὰ περαιτέρω.

Μεθ' ὑπολήψεως

Ἐν Δελβινάκῳ Ἡπείρου τῇ 28 Δεκεμβρίου 1922

Τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος

διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης

Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασιλεῖος²¹

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ἐπισκόπου Μιλητουπόλεως Ἱεροθέου καὶ τὸ υπόμνημα τοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου ἀναγνώστηκαν στὴν Ἱερὰ Σύνοδον τῆς 4 Φεβρουαρίου 1923. Τότε ἀποφασίστηκε νὰ ἀποσταλεῖ τηλεγράφημα πρὸς τὸν Ἱερόθεο σχετικὸ μὲ τὶς ἔκνομες καὶ ἀντικανονικὰς δραστηριότητές του, καὶ τὸν ἀνακαλοῦσαν στὴν τάξιν. Γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ τηλεγραφήματος αὐτοῦ μειοψήφησε ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος φρονοῦσε ὅτι μὲ αὐτὸ θὰ ἀναζωπυρῶνταν περισσότερο τὰ πάθη. Ἐπίσης στὴν ἴδια συνεδρία ἀποφασίστηκε νὰ ἀποσταλεῖ ἀντίγραφο τοῦ τηλεγραφήματος αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν Βασίλειον καὶ νὰ δηλωθεῖ πρὸς αὐτὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐγκρίνει τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὴν ΚΤΕ χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχει γνῶσιν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο²².

Στὶς 7 Φεβρουαρίου 1923 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔστειλε στὸν Βασίλειον τὸ ἐξῆς ἔγγραφο:

Ἐλήφθη καὶ ἐν συνεδρίᾳ συνοδικῇ ἀνεγνώσθη τὸ ἀπὸ κ' τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου ἀρ. 1214 γράμμα τῆς ὑμετέρας Ἱερότητας. Εἰς ἀπάντησιν δηλοῦμεν ὅτι καὶ ἄλλοθεν ἡ Ἐκκλησία λαβοῦσα γνῶσιν τῆς ἀπὸ μέρους τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἐξαπολυθείσης ἐγκυκλίου, τῆς ἐγκρινούσης καὶ ἐπευλογούσης τὰ ἐν Βερατίῳ γενόμενα, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸ

ἐν ἀντιγράφῳ ἐπισημασθέντων τηλεγράφημα πρὸς διαφώτισιν τῆς δημοσίας γνώμης καὶ πρόληψιν βαθυτέρων παρεξηγήσεων, τῶν ὁποίων ὁ ἀντίκινητος ἔφθασε ἤδη καὶ μέχρι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν. Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐξαπόλυσις μιᾶς τοιαύτης ἐγκυκλίου προῆλθε μᾶλλον ἐκ σπουδῆς καὶ ἀγνοίας τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ προσώπων καὶ πραγμάτων ὑπὸ τοῦ Ἐξάρχου ἢ ἐξ ἄλλων βαθυτέρων λόγων, ἡ διατασσομένη δὲ δημοσίευσίς τῆς ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου πρὸς τὸν κληρὸν καὶ τοὺς χριστιανοὺς τῶν ὀρθοδόξων Μητροπόλεων Ἀλβανίας ἀπειθυνομένης ἐπιστολῆς ἡμῶν θέλει σὺν ἄλλοις διαφωτίσῃ πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐξαρχικῆς ἀποστολῆς, συνισταμένης εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν ὑποβολὴν ἔπειτα τῆ Ἐκκλησίᾳ ἐκθέσεως διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἐκκλησιαστικῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδοξίας.

Τοῦ λόγου δὲ ὄντιος περὶ Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, δηλοῦμεν συνοδικῆ διαγνώμη ὅτι δὲν ἐγκρίνομεν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀλληλογραφίας τῆς ὑμετέρας Ἱερότητας μετ' αὐτῆς ἄνευ προηγουμένης γνώσεως τοῦ Πατριαρχείου. Ἐπιβάλλεται ἵνα ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἐργαζώμεθα συνειταγμένως καὶ ὁμοιομόρφως, μονομερῆς δὲ ἐνέργεια δύναται νὰ ἐπιφέρει τὴν σύγχυσιν. Ἄλλως τε ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ Ἐκκλησία εἶνε διατεθειμένη νὰ εὐνοήσῃ ὅχι τὸ αὐτοκέφαλον, ἀλλὰ τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Μητροπόλεων ὑπὸ τὸν ὅρον πάντοτε τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ αὐτοκέφαλον εἶνε ἀδύνατον νὰ παραχωρηθῇ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδοξία, ὡς ἀποτελοῦσα μειοψηφίαν ἐν μουσουλμανικῷ κράτει, θὰ διέτρεχε τὸν κίνδυνον ἢ ἐκμουσουλμανισμοῦ ἢ ἐκκαθολικισμοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. Προτιρεπόμενοι δὲ τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα ὅπως κρατῆ ἡμᾶς ἐνημέρους περὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ζητήματος, αἰτούμεθα ἐπ' αὐτὴν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος.

αρχγ' Φεβρουαρίου ζ' 23

Ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Ἱεροθέου τῆς 19 Νοεμβρίου 1922 (π.ν.) ἀπογοητευτήκαν οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Βορείου Ἡπείρου, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ διαβαστεῖ σὲ πολλὰς κοινότητες, ὅπου τὰ μέλη τους δὲν ἦσαν Ἀλβανιστῆς. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ ἀντίγραφο ἐκθέσεως πού ἔστειλε στίς 27 Ἰανουαρίου 1923 ἀπὸ τὸ Δελβινάκι στὴ Γενικὴ Διοίκησιν Ἡπείρου καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ὁ Βασίλειος. Ἡ ἐκθεσις αὐτὴ ἀναφερόταν στὸν Ἀγγλο ἀντιπρόσωπον στὴν ΚΤΕ Baker, πού ἐπεσεκέφτηκε τὴν 11 Ἰανουαρίου 1923 τὸ Δέλβινο καὶ ἀντάλλαξε πληροφορίες μὲ Βορειοηπειρωτῆς προκρίτους σχετικὰ μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐθνικὰ πράγματα. Τὸ κείμενό της, ὅπως ἀκριβῶς γράφτηκε, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐκ Δελβίνου 15)1)1923

Τὴν 11 ἰσταμένου προσερχόμενος ἐξ Ἀργυροκάστρου ἀφίκετο ὁ παρὰ τῆ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν ἀντιπρόσωπος Baker διὰ τῆς ἀστυνομίας ἐζητήθησαν οἱ πρόεδροι Κοινοτήτων οἵτινες καὶ προσῆλθον τὴν ἐπομένην καὶ τινες ὀσιερόησαντες τὴν μεθ' ἐπομένην.

Τοῖς εἶπεν ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἦτο νὰ μεταβῆ ἐπὶ τόποις τῶν συνοικισμῶν Κορυσιᾶς καὶ ἐξετάσῃ τὰ παράπονα τῶν καιοίκων πλὴν λόγῳ τοῦ ἐπεληθόντος χειμῶνος κατόπιν νεωτέρας εἰδήσεως ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως ἐν περιοχῇ Ἀργυροκάστρου καὶ Δελβίνου θὰ ἐπεθύμει νὰ περιοδεύσῃ καὶ σχηματίσῃ γνώμην σαφῆ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν παραπόνων τῶν καιοίκων θὰ ἐπανέλθῃ μετὰ πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς καὶ Ἀπρίλιον καὶ τότε θὰ περιοδεύσῃ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ χωρία Δελβίνου καὶ Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνίου τίνα παράπονα ἔχετε;

Οἱ πρόεδροι ἐν ἐνὶ στόματι διεξετραγώδησαν τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ καταδικασθέντων ἀπὸ ἐπιτὰ ἐτῶν εἰς πλήρη ἀγραμματοσύνην. Μετὰ δακρύων ἐξώρρισαν τὸν Ἀγγλον ἀντιπρόσωπον νὰ θελήσῃ νὰ προληφθῆ τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς κατὰ τῶν γονέων τῶν μὴ δυναμένων νὰ διδάξωσι γραφὴν τῆς ὑπογραφῆς των.

Κατάπληκτος ἦκουσεν ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ εἶπεν: ὁ εὐρωπαϊκὸς ἀγὼν κατεπιλώθη διὰ τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς ἐθνῶν καὶ λαῶν ἀρνούμενων τὸ στοιχειῶδες ἀγαθὸν τῆς παιδείας. Ἀμέσως, εἶπε, σπεύδω εἰς τὸ τηλεγραφεῖον νὰ ζητήσω τὸ ἄνοιγμα Σχολείων. Ἐχετε διδασκάλους; ἀπάντησαν ὅτι καὶ διδασκάλους εὐρίσκουσι καὶ πρόθυμοι εἶνε νὰ πληρώσουν τοὺς μισθοὺς ἐξ ἰδίων. Ἐπανειλημμένως ἰδίως τὰ χωριά τοῦ Δελβίνου τηλεγραφικῶς ἐζήτησαν ἀδείας πρὸς συντήρησιν ἰδιωτικῶν Σχολείων καὶ οὐδεμία δίδεται ἀπάντησις οὐδαμῶθεν οὔτε ἐκ τοῦ Ὑπουργείου οὔτε ἐκ τῆς Νομαρχίας Ἀργυροκάστρου οὔτε ἐκ τῶν Ἐπιθεωρητῶν οἱ ὅποιοι διαρκῶς προφορικῶς ὑπόσχονται ὅταν διέρχονται τρώγουσι καὶ πίνουσι καὶ φεύγουσι ἐφιστῶσι τὴν προσοχὴν τῶν προσετώτων μὴ τυχὸν προσλάβωσιν ἀνεπισήμως διδασκάλους διότι κρύφα ἐδίδαξαν ὑπὲρ τὰς 70 Κοινοτήτας Δελβίνου στεροῦνται σχολείων.

Καὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουσι ἀπὸ ἐποχῆς Ἱταλικῆς κατοχῆς μόνον ἀνάγνωσις καὶ γραφὴ μέχρι 5ης Δημοτικῆς οὐδὲν ἄλλο οὔτε ἀρίθμησις οὔτε ἱστορία τελευταίως ἐπέβαλον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀλβανικῆς εἰς Δελβίνον, Δρόβιανην, Σχοριάδες καὶ Πολύτσιανην.

Ὡσαύτως κατάπληκτος ἦκουσεν ὁ Ἀγγλος τὸ πραξικόπημα τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀσκουμένην βίαν ὅπως παύσουσι οἱ ἱερεῖς νὰ μνημονεύωσι τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου. Ὁ Ἀγγλος εἶπεν ὅτι σοβαρῶς ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία σκέπτεται περὶ ἐνώσεως μετὰ τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου καὶ ἐδῶ σεῖς ἀπομακρύνεσθε μὲ πραξικόπηματα.

Οἱ πρόεδροι ἐπέσθησαν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν τεκταινομένων εἰς θάρος τοῦ Ἑλληνορθόδοξου πληρώματος ἐν Ἀλβανίᾳ διότι ὄπισθεν τῆς λεγομένης Αὐτοκεφάλου κρύπτεται σοβαρὸς ἐθνικοθηροσκευτικὸς πόλεμος διαρκῶς ὑποδανλιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας.

Οὐδέποτε ἀπήνησαν θὰ δουλωθῶμεν θροσκευτικῶς οὐδέποτε θὰ ἀναγνωρίσωμεν ἄνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἴμεθα Ἑλληνες καὶ τὸ διακηρύττομεν πανταχοῦ γῆς. Ἡ Διοίκησις ἠρώτησε. Κάπως διατηρεῖται ἀσφάλεια. Πλὴν τρομοκρατεῖται ὁ πληθυσμὸς διὰ τὸ παραμικρὸν καὶ ὀδηγεῖται εἰς Δέλθινον καὶ Ἀργυρόκαστρον. Τὰ δικαστήρια καταφῶρος δικαιοῦσι τοὺς Τούρκους καὶ μὴ ἀδικουμένους καὶ τοῦτο διότι κατηρτίσθησαν μόνον ἐκ Τούρκων.

Ἡ Δημοσία ἀσφάλεια ἐφ' ὅσον ἡ ἰδία λησιτεύει δὲν μένει διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος κλέπτας τίποτε.

Ἡ προιάκουσις φορολογία τῶν κτημάτων φθάνει μέχρι τοῦ ὅλου τῆς παραγωγῆς διότι τὰ γρόσια ἐπὶ Τουρκίας ἐγένοντο παντοῦ φράγκα χρυσᾶ. Τὸ προδοιόμιον ἔφθασε μέχρι 25 δραχμᾶς.

Τὸ ἄλλας ἐν Ἀλβανίᾳ τιμᾶται ἀντὶ 15 δραχμῶν. Ἐν γένει παρεπονήθησαν ὅτι ἡ Ἀλβανία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν Τούρκων Ἀλβανῶν παρὰ φέουδον τῆς Τουρκίας τῆς Ἀγκύρας.

Οἱ πάντες ὁμνύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ τὸν ὁποῖον ἀναμένουσιν ὡς ἐλευθερωτὴν καὶ τελειωτὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τῶν Χριστιανῶν οἵτινες κατέστρεψαν τὴν μητέρα Τουρκίαν.

Πάντα ἤκουσε μετὰ προσοχῆς καὶ εὐθὺς ἐτηλεγράφησεν εἰς Τύραννα διὰ τὸ ἀνοιγμα σχολείων καὶ ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι μελετᾶται ἡ κανονικὴ ἀποκέντρωσις τῶν κοινοτήτων ἐλευθέρων νὰ διορίζωσι καὶ πληρῶνωσι διδασκάλους ἐξ ἰδίων πόρων ἐξευρισκομένων οὐχὶ ἐκ μοναστηριακῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν τοιούτων ἀνηκόντων πλέον εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον καὶ συνεχῶς καταγραφόμενων ὑπὸ ὑπαλλήλων τῶν Οἴκων. Ἐφοριῶν.

Σημ. Ὁ αὐτὸς Ἄγγλος κατ' ἰδίαν εἶπεν εἰς τινὰ ἐπίσημον Βέην Δελθίνου τὰ ἐξῆς «περιποιηθεῖτε τοὺς Ἑλληνας τῆς Ν. Ἀλβανίας (Β. Ἡπίρου) διότι εἶνε περισσότερον ἀνεπιτηγμένοι τῶν ἐν τῇ Β. Ἀλβανίᾳ κατοίκων».

Ἐγκύκλιος τοῦ ἐξάρχου Ἀγίου Μελιουπόλεως ἀπεγοήτευσε τοὺς ἡμετέρους ἐν τῇ Β. Ἡπίρῳ μὴ ἐπιπραπίσης ὑπὸ τῶν ἡμετέρων εἰς τὰς πλείστας κοινότητας ν' ἀναγνωσθῇ²⁴.

Τὸ ἔγγραφο, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Βασίλειος ἔστειλε τὴν πρὸ πάντων ἐκθεσὴν στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἄριθ. 1222

Πρὸς τὸ Σεβαστόν
ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον

Κύριε Ὑπουργέ

λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ὡδε ἀντίγραφον ἐνδιαφεροσῶν πληροφοριῶν ἐκ Βορείου Ἡπείρου περὶ τῶν ἀνταλλαγέντων μετὰ τοῦ Ἄγγλου κ. Μπέκερ ἀντιπροσώπου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ προκρίτου τῆς Β. Ἡπείρου σχετικῶς πρὸς τὰ ἐκκλησιασικοθενικὰ ἡμῶν πράγματα.

Παρακαλῶν δὲ ὅπως εὐαρεσηθῆ ἢ Ὑμετέρα Ἐξοχότης νὰ διατάξῃ ἐπειγόντως τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὡδε προσεπισημασμένου φακέλλου πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 27 Ἰανουαρίου 1923

Τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος
διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος²⁵

Ὁ φάκελλος ποὺ προοριζόταν γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο φαίνεται ὅτι ἔφτασε ἀργὰ γιατί ἡ λήψη του γνωστοποιήθηκε στὴν Ἱερά Σύνοδο στίς 17 Ἀπριλίου 1923²⁶.

Στίς 4 Φεβρουαρίου 1923 ὁ Βασίλειος μὲ ἔκθεσή του πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη ἀναφέρθηκε 1) στὴ δίκη τοῦ Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου στὸ Ἀργυροκάστρο Οἰκονόμου Παπᾶ Ἀθανασίου, 2) στίς πιέσεις ποὺ ἀσκήθηκαν στὸν παπᾶ Ἀθανάσιο καὶ στὸ δωδεκαμελὲς Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο τῆς Μητροπόλεως Ἀργυροκάστρου γιὰ νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν πραξικοπηματικὴ ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, 3) στίς ἀντιδράσεις τῶν Ἀργυροκαστριτῶν ἀπέναντι στὸν Παπᾶ Πάνο, διορισμένο ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο τῆς Ἀλβανικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Γενικὸ Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Ἀργυροκάστρου καὶ 4) στὴ στάση τῶν Ἀλβανῶν ἀπέναντι στίς ἐπαφές τοῦ Ἄγγλου Baker μὲ τοὺς προκρίτους. Μὲ τὴν ἔκθεση αὐτὴ ἔστειλε ὁ Βασίλειος καὶ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖο μὲ αὐτὴ καθόριζε τὸ ποσὸ ποὺ θὰ κατέβαλε ἐτησίως κάθε ὀρθόδοξη οἰκογένεια τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὸ 1922 καὶ ἐξῆς, ὥστε μὲ αὐτὸ νὰ καλύπτει τὰ ἔξοδά του τὸ Συμβούλιο.

Παναγιώτατε Δέσποτα

Ὁ εὐσεβάσιως ὑποφαινόμενος ὑποβάλλω τῇ Ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ Παναγιώτη διὰ τὸν ἀποφυλακισθέντα πρὸ 21)2 μηνῶν Γενικὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπόν μου ἐν Ἀργυροκάστρῳ Οἰκονόμον Παπᾶ Ἀθανάσιον Γεωργιάδην περὶ οὗ ἐγκαίρως ὑπέβαλον ἔκθεσιν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ αἱ Δικαστικαὶ ἀρχαὶ Ἀργυροκάστρου διὰ κλήσεως ἐνήγαγον αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Πρω-

τοδικείου Ἀργυροκάστρου καὶ ἐδίκασαν αὐτὸν πρὸ τοῦ τέλους παρελθόντος μηνὸς Ἰανουαρίου 1923, διότι δὲν ἐτέλεσε δοξολογίαν διὰ τὴν σύστασιν αὐτονόμου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἐμνημόνευσεν αὐτῆς. Ὁ ἐναγόμενος ἀπήνησεν ὅτι ἀνωτάτην ἀρχὴν τῆς Ὀρθοδοξίας ἀναγνωρίζει τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον Κωνσταντινουπόλεως, ἄνευ τῆς διαταγῆς τούτου οὐδὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἵνα μὴ καταστήσῃ σχισματικὸς, ἠπειλήσαν αὐτὸν ὅτι θὰ ἀπελάσωσιν εἰς Τύραννα τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ οὐδαμῶς ἐπισημάνθη.

Εἶτα ἐκάλεσαν 12 προκρίτους, οἵτινες ἀπειτέλουν τὸ Ἐκκλησιαστικὸν τῆς Μητροπόλεως Ἀργυροκάστρου Συμβούλιον οὗς ἠρώτησαν ἂν ἀκολουθῶσι τὸν Οἰκονόμον Ἀθανάσιον ἐν ταῖς πεποιθήσεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας οἷοι δὲ ὁμοφώνως ἀπήνησαν ὅτι ἐν τοῖς θρησκευτικαῖς ζητήμασι αὐτὸν θὰ ἀκολουθήσωσιν ὡς πιστὰ τέκνα τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἠπειλήθησαν καὶ οἷοι ἀλλὰ δὲν ἐπισημάνθησαν, παραιτηθέντες μετὰ τὴν δίκην ὡς συμβούλων τῆς Μητροπόλεώς μου, ὅτι ὁ Οἰκονόμος Ἀθανάσιος καὶ οἱ σύμβουλοι ἀφένθησαν κατὰ τὸ παρὸν ἐλεύθεροι.

Ἐν τῇ Ἰ. Ἐκκλησίᾳ Μητροπόλεως Ἀργυροκάστρου ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν Κορυθαῖ ἀνωτάτου αὐτοκαλουμένου Ἀλβανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου διορισθεὶς ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Πάνος Ἀλβανὸς ἱερεὺς ἠθέλησε νὰ συλλειτουργήσῃ τῇ 18 Ἰανουαρίου 1923 τῷ κανονικῷ Ἐφημερίῳ Παπᾷ Χρήστῳ τῆς συνοικίας Μητροπόλεως, ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος τὰς ἐκφωνήσεις ἔλεγεν ἄλβανιστί, ὁ δὲ β' ἑλληνιστί οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἕνεκα τῆς συγχύσεως ἀδρόως ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας μεμφόμενοι τὸν Ἀλβανὸν Παπᾷ Πάνον.

Εἰς τὰ χωρία τὰ παρὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐνταῦθα ζώνην περιῆλθον καὶ αὐτὰς ἄλβανοὶ χωροφύλακες οἵτινες παρετήρησαν τοῖς προκρίτοις πῶς ἐτόλμησαν νὰ ἐκθέσωσι τὴν Ἀλβανικὴν Κυβέρνησιν πρὸς τὸν περιοδεύοντα Ἀγγλον, διαδόσαντες συνάμα ὅτι προσεχῶς διορίζεται Μητροπολίτης Δωροθέος τις.

Ἐπὶ τούτοις προσεπισυνάπτω ᾧδ' ἐγκύκλιον ἄλβανικὴν ἐν μεταφράσει τοῦ Ἀνωτάτου Πνευματικοῦ Ἀλβανικοῦ Συμβουλίου Κορυθαῖς διανεμηθεῖσαν εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀλβανοκρατομένης ἐπαρχίας μου σχετικῶς πρὸς εἰσπραξίν χρημάτων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Συμβουλίου τούτου, διατελῶ δὲ μετὰ σεβασμοῦ.

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1923

Τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης Παναγιότητος

ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος βεβαιοῖ.

Υ.Γ. Συγγνώμην, διότι ἀναχωροῦντος τοῦ ταχυδρομείου ἀναγκάζομαι ἐπιπροσθέτως νὰ σημειώσω τὰ ἑξῆς. Ἐγκαίρως ἐκκυκλοφόρησεν ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» τῆς 7 Ἰανουαρίου 1923 ἡ διαλαβοῦσα περὶ τῶν ἀνταλλαγέντων τηλεγραφημάτων μεταξὺ τῆς Ὑμετέρας Θ. Παναγιώτητος καὶ τοῦ Σ. Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα τῆς παρεξηγήσεως τοῦ Μελιτουπόλεως Ἱεροθέου²⁷. Αἱ κεντρικαὶ Κοινότητες τῆς ἀλβανοκρατουμένης ἐπαρχίας μου ἀπλήστως ἀναγνοῦσαι τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα οὐκ ὀλίγον ἀνεκουφίσθησαν, ὡς νυνὶ πληροφοροῦμαι. † ὁ αὐτός²⁸.

Τὴν ἔκθεσιν αὐτὴ μαζὶ μὲ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀλβανίας ἔστειλε ὁ Βασίλειος στὴ Γενικὴ Διοίκηση Ἡπείρου καὶ στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἀριθ. 234

Πρὸς τὸ
Σ. Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν

Ἐξοχώτατε κ. Ὑπουργὲ

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ὧδε ἀντίγραφον ἐκθέσεώς μου πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Παιριάρχην σχετικῶς πρὸς τὴν δίκην τοῦ ἐν Ἀργυροκάστρῳ Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου μου Οἰκονόμου Παπᾶ Ἀθανασίου Γεωργιάδου τὴν διεξαχθεῖσαν ἐν τῷ Ἀλβανικῷ Πρωτοδικείῳ Ἀργυροκάστρου λήγοντος μηνὸς Ἰανουαρίου 1923.

Προσεπιονάπιον δὲ καὶ ἀντίγραφον Ἀλβανικῆς Ἐγκυκλίου ἐν μεταφράσει τοῦ αὐτοκλήτου ἐν Κορυθῷ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἀλβανικοῦ Συμβουλίου ἀναφορικῶς πρὸς εἰσπραξίν χρημάτων ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Συμβουλίου τούτου, διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1923

Τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος
διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης
† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος²⁹

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση, ὅπως τὴν ἔστειλε ὁ Βασίλειος, ἔχει ὡς ἑξῆς:

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ)

Ἐγκύκλιος

Τὸ Ἀνώτατον Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς πρώτης περιόδου τὴν γενομένην τὴν 21 Δεκεμβρίου 1922 βασιζόμενον εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν τῆς Ἀλβανίας τοὺς παρουσιαζομέ-

νους ἐκ μέρους τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτροπῶν τῶν Μητροπόλεων ἐνέκρι-
νεν ἀναγκαῖον ὅπως διὰ τὰ δύνηθῆν τὰ ἀνταποκριθῆν πρὸς τὰ πολλαπλᾶ ἔξοδα
ἀπεφάσιεν ὅπως κάθε οἰκογένεια πληρώνη εἰησίως φράγκα χρυσᾶ δύο ἀρ-
χομένης τῆς πληρωμῆς ἀπὸ τοῦ 1922.

Σημ. π.χ. χωρίον τὸ ὅποιον ἀπαρτίζεται ἀπὸ 50 οἰκογενείας θὰ πλη-
ρώσῃ 100 φράγκα χρυσᾶ ἐξαιρουῖνται οἱ ἄποροι, ἀλλὰ τὸ ποσὸν αὐτὸ θὰ τὸ
ἐξισώσουν οἱ ἔχοντες (οἱ εὐποροί).

Ἐν Κορυτιᾷ τῆ 7)1)23

Ὁ πατὴρ (παπᾶ) Βασίλειος Μάρκου³⁰
(Τ.Σ.)

Ἡ παρουσία τοῦ Παπᾶ Πάνου στὸ Ἀργυρόκαστρο ἐξόργιζε τοὺς Ὀρθοδό-
ξους καὶ καθημερινὰ λάβαιναν χώρα ἐπεισόδια ἐξ αἰτίας του. Ἔτσι κρίθηκε
σκόπιμο νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ ἄλλο ἱερέα καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ προτι-
μήθηκε ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Δυρραχίου Ἰακώβου στὸ
Βογραδέτσι Παπᾶ Ἀθανάσιος ἀπὸ τὸ Ἑλθασάν, ποὺ πέτυχε μὲ τὴν πραότητα
του, τὴ σύνεσιν καὶ τὴ συντηρητικότητα νὰ κατευνάσουν τὰ πνεύματα. Ἀργό-
τερα, στίς 17 Φεβρουαρίου 1929, ὁ Ἀθανάσιος συνέπραξε μὲ τοὺς Ἀλθανιστές,
χειροτονήθηκε Ἀρχιερεὺς γιὰ τὴ Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως καὶ ἀπετέλεσε
ἔτσι μέλος τῆς πραξικοπηματικῆς συγκροτήσεως τῆς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου
Ἐκκλησίας τῆς Ἀλθανίας.

Στίς 15 Φεβρουαρίου ὁ Βασίλειος ἀπηύθυνε ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πατριάρ-
χη καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀλθανικῆς γλώσ-
σας στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλθανίας. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ἐν τῷ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θυατείρων τηλεγραφήματι τῆς Ὑμετέ-
ρας Θειοτάτης Παναγιότητος τῷ δημοσιευθέντι τῆ 7 Ἰανουαρίου 1923 ἐν τῇ
«Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ἀνέγγων ὁ εὐσεβᾶσιως ὑποφαινόμενος διτι ἡ Μή-
τηρ Ἐκκλησία «εἶναι εὐδιάθετος ἐπιτρέψαι χρῆσιν γλώσσης Ἀλθανικῆς ἐν
λειτουργίᾳ εἰς κοινότητις, αἵτινες ἤθελον ζητήσῃ τοῦτο κανονικῶς».

Ὁμολογουμένως ἡ Ὑμετέρα Θειοτάτη Παναγιότης σὺν τῇ Ἁγίᾳ καὶ
Ἱερᾷ Συνόδῳ ἀπὸ σεβαστῆς καὶ ὑψηλῆς σκοπιᾶς βλέπουσα καὶ σιαθμίζουσα
τὰ πράγματα ὀρθότατα τονίζει τὴν λέξιν κανονικῶς. Γνωστὸν τυγχάνει
τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ διτι πρὸς εἰσαγωγὴν γλώσσης τινὸς εἶσω τοῦ Βῆματιος ἀ-
παιτεῖται μελέτη σοβαρὰ ἐν τῷ ζητήματι τῆς γλώσσης πρὸς διατύπωσιν τῶν
ὑψηλῶν καὶ ὑπερφῶν ἀρχῶν τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου πίστεως. Ὅτε ἐπὶ
Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ὡς γνωστὸν μεταφράσθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαὶ εἰς
Ἑλληνικὴν γλῶσσαν συνήχθησαν ἐβδομήκοντα δύο θεολόγοι καὶ εἰργάσαντο

ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ πολὺ. Ἐὰν μόνον ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπεχείρησαν μετάφρασιν εἰς Σλαυϊκὴν γλῶσσαν, τοῦτο ἔπραξαν ἐξ ἄγνου χριστιανικοῦ πνεύματος, φρονῶ, πρὸς στερέωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Σλαύων. Ἐν Ἀλβανίᾳ ὅμως σήμερον διαφόρως ἀναμφιβόλως ἡ Μητέρα Ἐκκλησία θὰ ἀποβλέψῃ πρὸς εἰσαγωγὴν τυχὸν τῆς Ἀλβανικῆς διαλέκτου εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας. Οἱ μὲν Μουσουλμάνοι τῆς Ἀλβανίας οὐδεμίαν θεθαίως σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Τὸν θόρυβον τοῦτον ἐδημιούργησε δρᾶξ Χριστιανῶν προπαγανδιστῶν τοῦ λαοῦ, ὡς ὑπέβαλον καὶ διὰ τῆς ὑφ' ἡμερομηνίαν 22 Νοεμβρίου 1922 ἐκθέσεώς μου, οὐδεμίαν διάθεσιν ἔχοντος νὰ καινοτομήσῃ, ἔχοντος δ' ἐρριζωμένον ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ θρησκευτικὸν καὶ πάτριον συναίσθημα. Βεθαίως οἱ ὀλίγοι προπαγανδισταὶ εὗρον λίαν πρόθυμον τὴν Μουσουλμανικὴν Ἀλβανικὴν Κυβέρνησιν, πρὸς διαίρεσιν τῶν ἡμετέρων, ἦτις οὐ μόνον ὑποστηρίζει τούτους, ἀλλὰ, καὶ πιέζει διὰ τῶν Νομαρχῶν, Δημάρχων καὶ Χωροφυλάκων τὰς ἐκασταχοῦ γνησίας Ὀρθοδόξους κοινότητας, τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως οὐδέποτε διανοουμένης νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ Μουσουλμανικὰ Τεμένη αὐτῆς τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον χρωμένων τῶν Μωαμεθανῶν Ἀλβανῶν τῇ Ἀραβικῇ γλώσσει, ἵνα καταδειχθῇ ἔτι ἅπαξ ὅτι ἡ Ἀλβανία εἶναι φέουδον τῆς Τουρκίας. Ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα ὡς πρωτόγονος καὶ ἀτελής πρότερον χρῆζει καλλιουργίας πρὸς ἐκκαθάρισιν ἀπὸ ὀλιγαριθμῶν ξενικῶν λέξεων Ῥωμαϊκοσλαυτοτουρκικῶν καὶ ὡς οὐσα πελασγικῆς οἰκογενείας (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ οἱ λόγοι πως Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ δὲν πιστεύω νὰ ἀρνῶνται, ἐκτὸς ἂν αἱ προπαγάνδαι ἐδηλητηρίασαν αὐτοὺς μέχρι μνελοῦ ὀσιέων) καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν δι' ἀρχαιοτάτων προομηρικῶν ἀντιστοιχῶν λέξεων ἀπαντωσῶν εἰς ἐπιγραφὰς τῶν νήσων Κρήτης, Δήμου, Ἡπείρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ ἐν Ἀθήναις Ζακύνθιος ἱατρὸς κ. Ἰάκωβος Θεωμόπουλος ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς μετὰ ζήλου καὶ ὑπομονῆς ἐκπονηθεῖσι. Τὸ τοιοῦτον πάντως θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνον μακρὸν, ἐργασίαν ἀδιάλειπτον, δαπάνην οὐ σμικρὰν, διότι ἐὰν ἀθασανίστως τυχὸν θελήσῃ μία ἀρχὴ Ἐκκλησιαστικὴ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰσαγωγὴν τοιαύτης γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν πράττει ἄλλο εἰ μὴ ἀκουσίως νὰ γίνηται αἰτία, ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἴπω, καταπίωσεως τοῦ ἱεροῦ ἐκκλησιαστικοῦ γοήτρου, πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀποβλέπουσιν οἱ Μωαμεθανοὶ οἱ Κυβερνῶντες σήμερον τὴν Ἀλβανίαν ἀμβλυωπύτων ἐνίων χριστιανῶν Ἀλβανιστῶν διὰ λόγους συμφεροντολογικὸς ἀγνοῶ τίμη γλώττη ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῶν οἱ τῆς Βορείου Ἀλβανίας Καθολικοὶ Ἀλβανοὶ χρῶνται, πιστεύω ὅτι ποιοῦνται χρῆσιν τῆς Λατινικῆς τὴν πληροφορίαν ταύτην δύναται νὰ παράσχη ἡ Α.Σ. ὁ Ἅγιος Δυρραχίου. Εἶτα δὲ μετὰ τὴν τοιαύτην ἐκκαθάρισιν τῆς γλώσσης ταύτης θὰ ἀπαιτηθῇ χρόνος ὡσαύτως μακρὸς πρὸς μετάφρασιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἀκολουθιῶν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Ἐπιδεικνύουσιν οἱ Ἀλβανισταὶ μετα-

φράσεις τινάς, ἀλλ' αὐται ἐξ ἐπιπολῆς γινόμεναι ὑπὸ προπαγανδιστῶν καὶ μὴ ἐμφορουμένων ὑπὸ ἀγνοῦ ὀρθόδοξου πνεύματος τυχαίως ἀναμιξάντων λέξεις ξένας πρὸς τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν προὐκάλεσαν καὶ προκαλοῦσιν ἀποσιροφὴν τῶν ὑγιεινῶν κατὰ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα χριστιανῶν, ἄλλως οὐδὲν κῦρος ἐκκλησιαστικὸν ἔχουσῶν τούτων. Καὶ οἱ πολέμιοι ἡμῶν θὰ ἀρῶνται ἐπιχειρήματα καθ' ἡμῶν.

Ὅτε τῷ ἔτει 1893 διετέλουν Ἐπίσκοπος Δαφνουσίας ἐν Σιδηροκάστρω τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ὑπὲρ τριτοκλασίας οἰκογενείας ἀριθμούση κοινότητι Κρουσοῦδου τῇ πλειοψηφούσῃ τότε ἐπὶ σχίσματι ἐπειδὴ οἱ σχισματικοὶ Βούλγαροι ἐν τῷ εὐχολογίῳ αὐτῶν δὲν εἶχον μεταφράσει τὴν λαμπρὰν ὄντως εὐχὴν τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου (ἐλλείπει λέξεων τῆς πτωχῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης) «Τριὰς ὑπερούσιε, Ὑπεράγαθε...» ἀπέσπασα τριτοκλασίας οἰκογενείας ὀρθοδοξοῦσας ἔκτισε ἐκτὸς τοῦ ἐπιχειρήματος τὸ ὁποῖον ἤνιλησα τότε ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἡμερολογίου σχετικῶς πρὸς ἑορτὰς τινάς. Ἐπειδὴ κατὰ ταῦτα Παναγιώτατε ἢ εἰσαγωγή τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἱερὰν ἡμῶν Ἐκκλησίαν δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ εὐχερῆς, παρακαλῶ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ὅπως εὐδοκίη ἐν τῇ ἀληθῶς Πατρικῇ σιοργῇ Αὐτῆς πρὸς τὰ πιστὰ ὀρθόδοξα τέκνα καὶ τῆς ὑπερβορείου Ἡπείρου νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὸ τοιοῦτον, ἔχουσα ὑπ' ὄψει καὶ ἡ πλειοψηφία τοῦ Χριστιανικοῦ Λαοῦ θὰ ἀκολουθήσῃ τῇ ἐντολῇ τῆς Ἐκκλησίας ὡς συμφρονοῦσιν οἱ Ἅγιοι Συνοδικοὶ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Δυρραχίου τε καὶ Βελεγράδων οἱ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀντιληφθέντες τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ, διαφεύγουσα οὕτω καὶ διαλύουσα τὴν παγίδα ἣν σπειροῦσιν οἱ πολέμιοι Ἐκκλησίας καὶ Ἔθνους. Διότι ἡ γηροτρόφος ἐλπίς πείθει με ὅτι τὸ Κρατίδιον τοῦτο οὔτε εἰς μακρὰν ὡς νεφίδριον διαλυθήσεται καὶ οὐδεσθήσεται, καθ' ὅτι τὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰσὶν ἀθάνατα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου 1923

τῆς ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ Ἀδελφὸς

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος³¹

Πάντως τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἦταν διατεθειμένον νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν χρῆσιν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης στὴ λατρεία ἐφόσον αὐτὸ θὰ τὸ ζήτοῦσε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον ἱεροῦ ναοῦ, πιστεῦε ὅμως ὅτι ἦταν καὶ δικαίωμα τῶν ἑλληνοφώνων κοινοτήτων νὰ προσεύχονται στὴν ἑλληνικὴν, στὴν ὁποία προσεύχονταν μέχρι τῆ στιγμῆ ἐκείνῃ οἱ πρόγονοί τους.

Ἐνῶ τὸ 1923 ὁδηγοῦνταν σὲ ἐπιτυχία οἱ προσπάθειες νὰ μεταβεῖ στὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὴν Ἀλβανία με σκοπὸ νὰ συζητήσῃ με τὸ

Πατριαρχεῖο τῆ λύση τῆς ἐκκρεμότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ὁ Βασίλειος ἀπηύθυνε τηλεγράφημα πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ προχωρήσουν οἱ διαβουλεύσεις γιὰ τὴ λύση του καὶ νὰ μεθοδευτεῖ ἔτσι τὸ ζήτημα ὥστε νὰ συνδεθεῖ μὲ αὐτὸ καὶ ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Β. Ἡπείρου, τῆς ὁποίας ἡ τύχη δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ταυτίζεται οὔτε ἐκκλησιαστικὰ οὔτε πολιτικὰ μὲ τὴν Ἀλβανία.

Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ἔφτασε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν μέσω τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου μὲ προορισμὸ τὸν Πατριάρχη Μελέτιο.

*Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην
Κωνσταντινούπολιν*

Ἀποφασισθέντος νὰ ἀποσταλῆ εἰς Πατριαρχεῖα Ἀλβανικὴ Ἀντιπροσωπεῖα δι' ἀναγνώρισιν Ἀυτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας εὐσεβάσιως παρακαλῶ, ὅπως, πρὸς παρέλκυσιν ζητήματος διατάξῃτε νὰ προσαγάγωσιν ἀντιπρόσωποι πληρεξούσια ὀλοκλήρου ὀρθοδόξου κλήρου καὶ λαοῦ ἀφιεμένων νὰ ἀποφανθῶσιν ἰδίαις ὑπογραφαῖς ἀνεπηρεάσιως ὡς ἐπέτρεψεν Ἀυστρία ἔτει 1903 μετὰ δεκαετῆ ἀγῶνα δι' Ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα Ἐρζεγοδίνης Βουκοβίνης, καθόσον Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις διέταξε, καθὰ πληροφοροῦμαι, νὰ ἀναχωρήσωσιν οἱ αὐθαιρέτως ἀντικανονικῶς Ἀρχιερατικοὶ Ἐπίτροποι Ἀργυροκάστρου Παπὰ Πάνος, ὅστις κλείσας ἐρμητικῶς Μητρόπολιν Ἀργυροκάστρου μετέβη πρὸ 20 ἡμερῶν εἰς Κορυτσᾶν, Παπὰ Ἰωσήφ Κορυτσαῖος καὶ ἄλλοι ὁμόφρονες.

Διαβεβαιῶ Μητέρα Ἐκκλησίαν ὅτι ὑπερπλειοψηφία κλήρου λαοῦ ἰδίως Νομοῦ Ἀργυροκάστρου ἀρνηθήσεται ἀνάθειν ἀποστολῆς τοιοῦτοις ὀργάνοις.

Ἐκκλησιαστικὸν Ἀλβανικὸν ζήτημα καλῶς καὶ συντόμως διαχειριζόμενον δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς ἀπελευθέρωσιν Βορείας Ἡπείρου, ἧς ἡ τύχη παρακαλῶ εὐσεβάσιως διὰ πολιτικούς λόγους νὰ μὴ ταυτίζεται οὔτε ἐκκλησιαστικῶς οὔτε πολιτικῶς μετὰ τῆς Ἀλβανίας.

Ἐν διαταγαῖς Ὑμετέρας Παναγιότητος πρὸς Ἐξαρχον, Ἀλβανικὴν τυχὸν Κυβέρνησιν καὶ ἄλλαχοῦ.

Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος³²

Στις 10 Ἰουνίου 1923 ὁ Βασίλειος μὲ γράμμα του πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέφρασε τὶς σκέψεις του γιὰ τὸ σχέδιο Καταστατικοῦ, τὸ ὁποῖο τὸ Πατριαρχεῖο παραχώρησε στὴν ὀκταμελῆ ἀλβανικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου Ἀπριλίου μέχρι τὶς 12 Μαΐου ὄρισκόταν στὴν Κωνσταντινούπολιν γιὰ τὴ ρύθμιση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Ἀλβανίας.

Κατὰ τὶς μακρὰς αὐτὰς διαπραγματεύσεις τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὸ σχέδιο αὐτὸ παραχώρησε στὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία αὐτοδιοίκητο, τὸ δ-

ποῖο δὲν δέχτηκε ἡ ἄλβανικὴ ἐπιτροπὴ, γιατί αὐτὴ ἐπέμενε στὴν ἀναγνώριση τοῦ Αὐτοκεφάλου. Ὁ Βασίλειος τὴν ἀπέφραξε ὅτι τὸ σχέδιο αὐτό, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ Καταστατικὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐπιπλέον θὰ προκαλοῦσε ὄχι εὐμενὴ διάθεση ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους μας τῆς Ἀλβανίας. Γιατὸ φρονοῦσε ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ ἦταν δυνατὸ καὶ τὴν ἀκόμη γιὰ χάρι τῆς σωτηρίας τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοδιοικητικοῦ συνδέσμου τῆς κυρίως Ἀλβανίας μὲ τὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ νὰ ὑπερπερὴδῆσει τὸ σκόπελο αὐτό, νὰ παρελκύσει δηλαδὴ τὸ ἐκκλησιαστικὸ αὐτὸ ζήτημα μὲ ὅποιους τρόπους αὐτὴ θὰ εἴσπραξε. Σὰν δικαιολογίες θὰ μπορούσε νὰ προβάλλει τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει δημοψήφισμα ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι ἡ ἄλβανικὴ διάλεκτος εἶναι ἀτελής καὶ ἀκόμη ἀτελέστερη ἢ μετάφραση τῶν Ἁγίων Γραφῶν στὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν αὐτοχειροτόνητο Ἐπίσκοπο Φανόλη καὶ μύριζε Προτεσταντισμό. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ μπορούσε ἴσως νὰ παρακαμφθεῖ καὶ ἡ συνταύτιση τῆς Βορείου Ἠπείρου μὲ τὴν Ἀλβανία καὶ νὰ προπαρασκευασθεῖ τὸ ἔδαφος ὥστε νὰ ἐπανέλθει ἡ ψυχικὴ γαλήνη στὶς καρδιὰς τῶν Βορειοηπειρωτῶν.

Τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ Βασιλείου ἀναγνώστηκε στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς 20 Ἰουνίου 1923 καὶ ἀποφασίστηκε τότε νὰ γίνῃ γνωστὸ στὸν Βασίλειο, σὲ συνδυασμὸ μὲ ὅσα γράφτηκαν πρὸς αὐτὸν καὶ προηγουμένως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία χωρὶς νὰ ἀναμιγνύεται σὲ ζητήματα πολιτικῆς φύσεως κάμνει πάντοτε ὅ,τι εἶναι δυνατὸ νὰ περισώσει τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐλευθερία τῶν τέκνων τῆς ὥστε νὰ μποροῦν αὐτὰ νὰ τελοῦν τὴ θεία λατρεία στὴ γλῶσσα τῶν πατέρων τους³³.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπάντησε στὶς 14 Ἰουλίου μὲ τὸ κατωτέρω γράμμα:

Τῷ Δουϊνιουπόλεως Βασιλείῳ.

Ἐν τῇ διαχειρίσει τοῦ ἀφορῶντος τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ζητήματος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον περιορίσθη εἰς ὅ,τι παρουσίαζε καθαρῶς θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἀποφεῦγον ἐπιμελῶς πάντα ἐθνικὸν χρωματισμὸν διότι τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὀρμᾶται ὁ κατὰ τοῦ Πατριαρχείου πόλεμος. Συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα λαβὼν τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας ἐνήργησε καὶ ὁ πρὸ τινων μηνῶν παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεὶς ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας Πανιερώτατος Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανός.

Τὴν ἄποψιν ταύτην ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ὑποστηρίζουσα ἡ Ἐκκλησία. Φρονεῖ δηλ. ὅτι ὀφείλει μὲν καὶ δικαιῶται νὰ διενεργῇ καὶ ζητῇ τὴν περίωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας τῶν τέκνων αὐτῆς, ὄχι ὅμως καὶ νὰ ἀναμιγνύεται εἰς ζητήματα καθαρῶς πολιτικῆς φύσεως διὰ τὰ ὁποῖα ἀρμόδιοι εἶναι ἄλλοι παράγοντες. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιμένει, καὶ ἐπιμένει ἔχουσα ὑπ'

ᾄπει τὴν ἐθνικὴν σύνθεσιν τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους, ὅπως ἐξασφαλισθῆ διὰ πάντας ἢ ἐν τῇ θείᾳ λαιρεία ἐλευθέρᾳ χρῆσις τῆς γλώσσης τῶν πατέρων αὐτῶν. Εἰδικῶς δὲ ὀρίζεται ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Κατασιατικοῦ ὅτι «γλῶσσα τῆς θείας λαιρείας θὰ ἐξακολουθήσῃ ἢ ἀπ' αἰώνων γλῶσσα τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου».

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως. Προκειμένου δὲ λεπτομερέστερον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐλθοῦσαν ἐνιαῦθα Ἐπιτροπῆν, πληροφοροῦμεν καὶ ὑμᾶς ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ἐκθεῖσα τὰς ἀπόψεις τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ διετύπωσε τὴν παράκλησιν ὅπως ἢ ἐκεῖ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καταστῆ αὐτοκέφαλος. Ἀλλὰ καὶ τὸ Πατριαρχεῖον, ἀναπιῦξαν πρὸς αὐτὴν διὰ μακρῶν τοὺς κανονικοὺς λόγους, δι' οὗς ἀδυνατεῖ νὰ χορηγήσῃ τὸ αὐτοκέφαλον, ἐδήλωσεν ὅτι εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐπευλογήσωμεν πλήρη ἐκκλησιαστικὴν αὐτοδιοίκησιν, κρατουμένης μόνον διὰ τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα τὰς εὐθύνας ἐκείνας τὰς ἐπιβαλλομένας ἀπαραιτήτως ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ὁρθοδοξίας. Τοὺς ὅρους δὲ ὑφ' οὗς νοοῦμεν τὸ αὐτοκέφαλον τοῦτο τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνελύσαμεν ἐν σχεδίῳ, τὸ ὁποῖον ἐπεδόθη τῇ Ἐπιτροπῇ, ἐδημοσιεύθη δὲ καὶ ἐν τῷ 18ῳ φύλλῳ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας»³⁴.

Τὰ ἀνωτέρω συνοδικῇ διαγνώμῃ ἀνακοινούμεθα εἰς ἀπάντησιν καὶ τοῦ ἀπὸ ἰ' λήγοντος μηνὸς Ἰουνίου γραμματος τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος.

Εἶεν κτλ.

αἰμαγ' Ἰουλίου ιδ'³⁵

Στις 27 Ἰουλίου 1923 ὁ Βασιλείος μὲ γράμμα του ζήτησε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο νὰ χειροτονήσῃ βοηθὸν Ἐπίσκοπο. Στὴν αἴτησιν αὕτη ἐπανήλθε ὁ Βασιλείος στις 4 Δεκεμβρίου 1923 (π.ή.), ὅταν καὶ πάλι μὲ γράμμα του ζήτησε νὰ χειροτονήσῃ ὡς βοηθὸν Ἐπίσκοπό του τὸν Ἀρχιεμάνδριτον Ἀνθιμο Τσάτσο γιὰ τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Ἐπαρχίας, τὸ μεγαλύτερον, ποὺ περιλαμβάνονταν στὴν Ἀλβανία. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο τόσο στὴν πρώτη, μὲ γράμμα στις 17 Αὐγούστου 1923³⁶, ὅσο καὶ στὴ δευτέρῃ αἴτησιν τοῦ Βασιλείου, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 3 Μαρτίου 1924³⁷, ἀπάντησε ἀρνητικᾶ.

Στις 9 Ἀπριλίου 1924 ὁ Βασιλείος, σὲ ἀπάντησιν ἐπιστολῆς τοῦ Ἐπισκόπου Συνάδων Χριστοφόρου Κίεσση, ποὺ ὀρισκόταν στὴν Ἀλβανία καὶ εἶχε καταλάβει πραξικοπηματικᾶ τὴ Μητρόπολιν Βελεγράδων, ἐκθέτει τὰς ἀπόψεις του γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας, γιὰ ὀρισμένες ἔκνομες καὶ ἀντικανονικὰς ἐνέργειες καὶ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης στὴν λειτουργικὴν χρῆσιν. Τὸ γράμμα αὐτό, ποὺ σὲ μερικὰ σημεῖα γίνεται δυσνόητο, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἴερά Μητρόπολις
Δουϊνουπόλεως
᾽Αριθ. 46

Ἐν Δελθινῶν τῇ 9 ᾽Απριλίου 1924

Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῶ ἀδελφέ,

Τὴν ὑφ' ἡμερομηνίαν 11 Μαρτίου ἐ.ἔ. ἐπιστολὴν τῆς ὑμ. Σεβασμιότητος ἐδεξάμεν δι' Ἀθηνῶν θραδέως. Ἀπαντῶν ἀξιῶ νὰ ὑψω προσοχῆς, καθόσον ὑφίσταται πρὸς ἀλλήλους πνευματικὸς δεσμός. Δρατιόμενος δὲ τῆς εὐκαιρίας ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιστολῆς ὑμῶν δι' ἧς θέλετε νὰ ἔχητε τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτόθι ζητήματος, γνωρίζω ὑμῖν ὅτι ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν αὐτόθι δὲν ὑπάρχει προὐκλήθη δὲ πάντως ἐπιτηδεῖως ὑπὸ τινων πολιτικῶν τῆς Ἀλβανίας ἀνδρῶν, ἐν ᾧ ἔδει οἱ τοὶ νὰ ἔστρεφον τὴν προσοχὴν τῶν πρὸς στενωτέραν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας οὐ μόνον διὰ τὸ ὅμαιμον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα αὐτῶν, μὴ ἐπιμένοντες εἰς τὸ ζήτημα τῆς Β. Ἠπειροῦ, ἥτις ὄφειλε νὰ ᾗ ὡς ἀρραβὼν τῆς ἐνώσεως τῶν δύο κρατῶν, καθότι ὁ ὀρθόδοξος λαὸς τῆς Ἀλβανίας καὶ Β. Ἠπειροῦ, ὃν καὶ αὐτὸς κάλλιστα γνωρίζω οὐδέποτε διενεγήθη τοιοῦτον τι, πλὴν τινων ἐν τοῖς δακτύλοις ἠριθμημένων καὶ ἠπατημένων. Ἀνεφέρετε ἀδελφὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὑμῶν ὅτι ὁ ὀρθόδοξος λαὸς οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν, εἰ μὴ ὅτι ἔκαμαν εἰς τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ Κράτη καὶ δὴ καὶ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Πράγματι τὰ Βαλκανικὰ Κράτη ἐχειραφετήθησαν ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας διότι ἦσαν ἐν συνόλῳ χριστιανικὰ καὶ διότι ἐζήτησαν διὰ τῶν κανονικῶν Ποιμεναρχῶν αὐτῶν ἀρμοδίως τὴν χειραφέτησιν. Ἄλλ' ἡ Ἀλβανία κατὰ τὴν πλειοψηφίαν εἶνε Μωαμεθανική. Ἄν οἱ Μωαμεθανοὶ ἐχριστιάνιζον καὶ ἀπειλεῖτο ἐνιαῖον Ἀλβανικὸν Χριστιανικὸν Κράτος, οὐδεὶς θὰ ἀντέλεγεν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑμεῖς εὐρεθέντες πρὸ προπαρασκευασμένης ὑπὸ ξένων μᾶλλον Ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἠναγκάζεσθε νὰ παρακολουθήτε τὴν ἀνυχνίαν ταύτην ἐξέλιξιν τοῦ αὐτόθι ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος. Δέον ὅμως ἡμεῖς οἱ γαλουχηθέντες ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, οἱ ὑπ' αὐτῆς τιμηθέντες καὶ ἀναδειχθέντες νὰ καταδείξωμεν ὅλην τὴν νύκην ἡμῶν ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτήν, προλαμβάνοντες τὴν καταφύγειαν τῆς αὐτόθι ὡς μὴ ὄφειλεν Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ὑπέχωμεν εὐθύνην ἀπέναντι τοῦ ἀφοσιωμένου τῇ ὀρθοδοξίᾳ λαοῦ τῆς Ἀλβανίας καὶ Β. Ἠπειροῦ καὶ τῆς καθόλου ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν. Δέον ὡς ἄλλοι Μάρκος Εὐγενικός νὰ ὑψώσητε τὴν φωνὴν ἀπέναντι τῶν αὐτόθι κυβερνῶντων καὶ διαφωτίσητε τὸν λαὸν ὑποδεικνύοντες τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ τοιοῦτου πραξικοπήματος καὶ τονίσητε καὶ ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας καὶ ἔξω αὐτῆς καὶ ἀπανταχοῦ ὑπαρχουσῶν, ὡς λέγεται, ἐλευθεριῶν καὶ ἀνὰ τὸ Ἀλβανικὸν Κράτος ὅτι ἡ ὀρθοδοξία δὲν ἀποσχίζεται. Ἀγαπητὲ προνομίον τίνος εἶναι δυνατὸν νὰ ἀ-

ξιώσητε παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας λ.χ. σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκλογὴν Μητροπολιτῶν κατὰ τὰ κατὰσιατικὰ τῆς Σάμου καὶ τῆς Κρήτης ὡς καὶ τὸ ἰσοδύναμον αὐτῆς. Πέραν τούτων πᾶσα ἀξίωσις θὰ εἶνε ἐπικίνδυνος καὶ διὰ τὰ πρόσωπα τῶν Ἐπισκόπων διὰ τὸ μέλλον, ὅπερ ἄγνωστον. Μὴ λησμονεῖτε τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἀυστριακῆς Κυβερνήσεως τῷ ἔτει 1903—1904 σχετικῶς περὶ τῶν ἐκλογῶν καὶ ἔγκρισιν τῶν Ἐπισκόπων Ἐρζεγοβίνης καὶ Βουκοβίνης. Ἡ Καθολικὴ προπαγάνδα ὡς διὰ μακροῦ τηλεσκοπίου παρακολοῦθεὶ τὰ θήματα τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν. Γνωρίζετε ἐκ τῆς Ἱστορίας ὅτι κατεκρίθη ὑπὸ τοῦ Μ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων καὶ κατακρίνεται ὁ Φαρμακίδης ὁ δημιουργὸς τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δι' ἀκαταμαχίτων ἐπιχειρημάτων ἐν ᾧ ἐρρήθη ὁ λαὸς ἐν Ἑλλάδι ἦτο καὶ εἶνε Ὀρθόδοξος. Τοιαῦται ἦσαν αἱ θεωρίαι τοῦ Βαβαροῦ Maurer. Μὴ γὰρ μέχρι τῆς χθὲς πολλοὶ ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶνε ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐκ φόβου μὴ ὑποταγῆ τέλεον ἢ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησία εἰς τὴν Πολιτείαν; Εὐρισκόμεθα δ' ἀγαπητὲ ἐνταῦθα ἐν Κράτει Ἑλληνικῷ Ὀρθοδόξῳ καὶ ἐλευθέρῳ. Πολλοὶ τελευταίως Ποιμενάρχαι ἔχομεν ἀνηνεχθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ζητήσαντες προνόμια. Ἀδελφὲ δέον νὰ θαίνωμεν θραδέως μελετῶντες ὅλα τὰ κατὰσιατικὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἵνα ἀποφανθῶμεν Ὀρθοδόξως, κανονικῶς, ἀνεπηρεάστως ἀπὸ πάσης Πολιτείας μὴδ' ἐμοῦ ἐξαιρουμένου ὡς Κανονικοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως ἀνεγνωρισμένου ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς ἀλληλογραφεῖ δικαιοῦμενος ipso jure νὰ ἐκφέρῃ γνώμην. Παρακαλῶ δ' ὅπως τοῦτο κατὰσιτῆ γνωστὸν εἰς αὐτόθι ἐκκλησιαστικοῖς κύκλοις.

Ἦδη δ' ὅτι πρόκειται νὰ συγκληθῆ Μεγ. Τοπικὴ Σύνοδος, καθ' ἣν θὰ συζητηθῶσιν ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ὡς τὸ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τοῦ Μεγ. Πάσχα, τὸ δευτερόγαμον τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων, τὸ τῆς δίκης τῶν κληρικῶν καὶ ἄλλα ζωτικώτατα ἐκκλησιαστικά, θὰ εἶνε πολὺ συντελεστικὸν ἂν τὸ αὐτόθι ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα ἀναβληθῆ καὶ ἀφεθῆ νὰ συζητηθῆ ἐν τῇ Συνόδῳ αὐτῆ παρουσῶν καὶ τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν ὡς συμφήφων μεταξὺ ἀπαξιαπάντων τῶν Ἱεραρχῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἔχη κῦρος καὶ ὅπου ἀναμφιβόλως θὰ τύχωμεν προνομοίων ἐπαρκῶν ὑπὲρ ἀπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτόθι τε, ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα οὕτως ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ συνδέσμῳ τῶν ὀρθοδόξων Ἀρχιερέων κατορθωθῆ, ὅπως οὐδεμία Ἐκκλησία ὅπου ἂν ὑπάγεται πολιτικῶς μὴ δουλεύῃ τῇ Πολιτείᾳ σεβομένη μόνον αὐτήν ἐν τοῖς ὅροις τῆς Πολιτικῆς ὑπηκοότητος.

Ἐπεθύμουν νὰ ἐνδιατριφῶ καὶ περὶ τῆς δοκιμῆς τῆς χρήσεως τῆς Ἀλβανικῆς διαλέκτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκ μέρους μὴ εὐσεβοφρόνων τινῶν, πλὴν δὲν πράττω τοῦτο ἔχων ὑπ' ὄφιν ἐπαίονια, ὅσοις ἐκ θρησκευτικῆς ἡλικίας σὺν τοῖς εὐσεβέσι Βερατινοῖς ἔχει λατρεύσει τὰ ἐν μεμβράνοις ἱερὰ αὐτόθι κειμήλια τῶν Ἁγίων Γραφῶν ὅπου διαλάμπει ἀπανταχοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ Codex

Porphyreus Beratinous ἑλληνοσί. Καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ διαλέκτῳ, λέξει ἀχρήσιον ἔκπλαται καὶ παρὰ τοῖς λαλοῦσιν αὐτὴν ἀποκαλοῦσιν ἑαυτοὺς ὡς γνωστοὸν Σκιπετάρως ξένοι ἐπηρεάσαν παρασιήσαντες αὐτὴν ὡς ξένην πρὸς τὴν Ἑλληνοπελαογικὴν οἰκογένειαν ὡς καὶ ἰδίᾳ τοὺς λαλοῦντας ἐν τῇ ἄνω Ἀλβανίᾳ τὴν διάλεκτον ταύτην πειρούμενοι νὰ καταρτίσωσι γλῶσσαν ὅλως διάφορον πῶς τῆς λαλουμένης ἵνα κατορθωθῇ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ εἰσαχθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον ὡς πρωτόγονος καὶ ἀτελής δὲν δύναται ὡς γνωστοὸν νὰ παρασιήσῃ τὰς ὑπερφρεῖς χριστιανικὰς ἀληθείας. Πόσον ἀσεβεῖς εἶνε οἱ δεῖλαιοι ἐκεῖνοι ἱερεῖς ἀποτολμῶντες καὶ ὡς ἀκούσια ὄργανα ξένων, ἐπιζητοῦντες ἔξω καὶ ἔσω τοῦ ἱεροῦ Βήματος. Ἐνῶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἀπ' αἰῶνων γνώριμος καὶ τοῖς ἀπλοϊκωτέροις καὶ Χριστιανοῖς, ἦν δέον νὰ εἰσαγάγῃ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις καὶ ἀνὰ πάσαις ταῖς Σχολαῖς Χριστιανικαῖς τε καὶ Μωαμεθανικαῖς, ἀπ' οὗ καὶ οἱ Ἰνδοὶ Μωαμεθανοὶ ἐν τοῖς ἐν Ἰνδίασι Λυκείοις διδάσκουσι τὴν ἑλληνικὴν, ὡς μοι εἶπον ἐν Ἐσπερίᾳ, Ἰνδοὶ Μωαμεθανοὶ οὔτινες πρὸ ἐμοῦ εὐηρεοσιήθησαν νὰ ἀπαγγείλωσι ἐκ σιτήθους Ὅμηρον, Θεόκριτον καὶ ἄλλους ποιητάς. Πόσον δὲ ὀρθῶς φέρονται οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ μὴ ἐπιτρέποντες τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Ἀλβανικῆς εἰς τὰ τεμένη των.

Καὶ λοιπὸν παρὰ τῆς ἡμετέρας ἀγάπης θέλω πρωτοβουλίαν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι δι' ἣν θὰ τιμηθῇ αὕτη ὑπὸ οὐμπαριος τοῦ Ὀρθοδόξου κόσμου καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἑπι τῶν Μωαμεθανῶν. Παρακαλῶ δὲ ἐπιπληρικῶς νὰ εἰσηγηθῆτε ἐλευθέρως τὴν ἡμετέραν γνώμην παραιτηροῦντες μάλιστα ἐκ μέρους ἡμῶν τὸ ἀντικανονικὸν τοῦ διορισμοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου ἐν Ἀργυροκάστρῳ, ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς μου ὡς Κανονικοῦ Μητροπολίτου. Ἐπὶ Ἰταλοκρατίας πρὸς διορισμὸν Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου ἀπητήθη ἐγκρισὶς ἡμετέρα, ἣν δέδωκα μετ' ἔγγραφον πρότασιν πολλῶν προκρίτων ὀρθοδόξων Ἀργυροκάστρου ὑποβληθεῖσαν μοι γνώσει Ἰταλικῶν Ἀρχῶν, αἵτινες εἶχον ἀπελάσει με τῷ ἔτει 1916 ἐκ τῆς ἑδρας. Ἀλλ' οἱ Ἰταλοὶ γινώσκουσι νομοθεσίας, τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως πάντως ἀγνοούσης καὶ ἄλλην ὑπερβασίαν διέπραξαν κύκλοι τινὲς ἐκκλησιαστικοὶ αὐτόθι ὅλως ἐκθέσμως καὶ ἀντικανονικῶς διέταξαν νὰ παύσωσιν οἱ ἱερεῖς τοῦ μνημονεύματός μου ἄνευ ἐντιολῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπερ δὲν θὰ εἶνε πιστεύω ἐνθουσιασμένον διὰ τὴν ἀξιοποιήσιν πρᾶξιν τοῦ διατάξαντος. Αἱ Ἰταλικαὶ Ἀρχαὶ μετὰ τὴν ἀπέλασίν μου καὶ ἐν ἐπισήμοις δοξολογίαις παρόντων Στρατηγῶν καὶ Πολιτικῶν Ἀρχῶν ἠνεύχοντο νὰ ἀκούωσι μνημονευομένου τοῦ ὀνόματος τοῦ Κανονικοῦ Μητροπολίτου. Πῶς ἐπιλανθάνονται τούτων οἱ σπουδάσαντες κανονικὸν δίκαιον; Νομίζουσι δι' ἃς δὲν θὰ ζητηθῇ λόγος; ὁ tempora ὁ mores! Φρονοῦσιν δι' ἃς δὲν ἐπέχουσι βαρυντάτην εὐθύνην ἀπέταντι τῆς καθόλου Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ ἀπέταντι τῶν πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων αὐτόθι Χριστιανῶν οὓς διὰ προσωπικῶν

θυσιῶν ὡς γνωστὸν εἶχον προφυλάξει οἱ Μητροπολίται ἀπὸ τῶν ἐξισλαμίσεων, αἵτινες ἐξησκοῦντο αὐτόθι ἀπὸ πιέσεων πολλαχῶν καὶ ἄλλων δικιῶν προπαγανδῶν; Μιᾶς δ' ἀνικανότητος ἅπαξ δοθείσης διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως ἀνικανονικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ, πάντα ἔφονται τὰ ἔκνομα, ἢ τε σύγκλησις Πνευματικοῦ Δικαστηρίου, ἢ ἔκδοσις ἀδειῶν Γάμων, ἀδειῶν ἐφημερίων, ἢ εἴσπραξις Ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, ἢ ἀνάμιξις εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς κ.λ.π. Πάντα δὲ ταῦτα θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ φέρῃ εἰς τὴν κανονικὴν τροχίαν τῶν ἡ ὑμετέρα Σεβασμιότης ἔχουσα συμμάχους τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Διατελῶ δὲ μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος³⁸

Τῷ Ἐπισκόπῳ Ἀγίῳ Συνάδων κ. Χριστοφόρῳ Κίσην τιλοφορομένῳ Μητροπολίτῃ Βελιγράδων (Βεραίου — Αὔλωνος) εἰς Βεράτιον.

Στις 15 Ἰουλίου 1924 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ γράμματα πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς Δρυϊνουπόλεως Βασίλειο καὶ Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Πανάρετο ἐγνωστοποίησε τὴν ἀπόφασή του νὰ ἀνασυστήσῃ τὴ Μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς³⁹. Ἡ Μητρόπολη αὕτη, σύμφωνα μὲ τὸν ἰδρυτικὸ Τόμο ἢ Τόμο προσαρτήσεως τῆς 21 Αὐγούστου 1924, περιέλαβε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χωριὰ τῆς τέως Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, τὰ ὅποια βρισκόνταν μέσα στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος, καὶ 24 χωριὰ τῆς τέως Ἐπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, τὰ ὅποια ἀποσπάστηκαν ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Βελλᾶς καὶ Κονίτσης⁴⁰. Ὡς Μητροπολίτης τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς πέθανε ὁ Βασίλειος στίς 26 Φεβρουαρίου 1936 στὴν Ἀθήνα.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

* Γιὰ τὸν Βασίλειο βλ. καὶ Δ. Α. Π(αναγιωτίδης), Ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν Βασίλειος, Δωδώνη. Εἰκονογραφημένον Ἡπειρωτικὸν Περιοδικόν, ἔτος δευτέρον 1899 ὑπὸ Γεωργίου Κ. Γάγαρη, σ. 142—144· Ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου Κωσταρίδου, Ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἔθνος κατὰ τὴν λήξανσα ἑκατονταετηρίδα 1821—1921. Συνεργασία Ἑλλήνων λογίων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 483—486· Πανελλήνιον Λεῦκωμα Ἐθνικῆς Ἐκατονταετηρίδος 1821—1921. Ἡ χρυσὴ εἰδὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τόμος Στ'. Ἐκκλησία — Κράτος, ἐν Ἀθήναις 1922, σ. 66· Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσόστομου, Ἐπικήθειος εἰς τὸν Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς Βασίλειον, Ἐκκλησία, τόμ. 14(1936), σ. 68—70· Μητροπολίτου Λαγκαδά Γερμανοῦ, Ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύριον Χρυσόστομον, Γρηγόριος ὁ Παλαμάς, τόμ. 20(1936), σ. 107—109· Χρ. Καλλιάρεκου, Ὁ Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς Βασίλειος, «Ἡπειρωτικά». Ἐτήσιον Πανηπειρωτικὸν Λεῦκωμα, ἔτος Α' (1938),

σ. 197—201· Κωνσταντίνου Α. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας αὐγῆ—αὐγῆ, Ἀθήναι 1952, σ. 212—214· Φ. Α. Βιτάλη, Βασίλειος Ὁ Παπακρήστου (ἡ Χρησιδής). Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 3 (1963), στ. 700—701· Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Θεσπρωτίᾳ ἀπὸ τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι σήμερον, Ἀθήναι 1964, σ. 58· τοῦ ἴδιου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπειρῷ ἀπὸ τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Ἀθήναι 1969, σ. 44· τοῦ ἴδιου, Ἡ ἐν Ἠπειρῷ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης ἀπὸ τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Ἀθήναι 1971, σ. 41· Βασίλη Κραψίτη, Θεσπρωτικά. Β' ἔκδοσις συμπληρωμένη, Ἀθήνα 1973, σ. 159—160· Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου, Ξένες προπαγάνδαι καὶ ἔθνικὴ ἀλβανικὴ κίνησις στὶς Μητροπολιτικὰς ἐπαρχίαις Δυρραχίου καὶ Βελεγράδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνα, Ἰωάννινα 1978, σ. 235—241· Βασίλη Κραψίτη, Λόγιοι τῆς Ἠπειροῦ (1430—1912), τόμος πρῶτος, Ἀθήναι 1979, σ. 33—34.

1. Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 1844—1923, τόμος Α', Ἀθήναι 1970, σ. 156.

2. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τόμ. 12 (1892—1893), σ. 373· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κατὰ τοὺς Κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ὁρθοδοξία, τόμ. 33 (1958), σ. 289.

3. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.π., σ. 292.

4. Στὴ μνήμη τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου συνέθεσε ὁ Βασίλειος καὶ ἠρωελεγεῖο, Κων. Χ. Σκενδέρη, Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως, ἔκδοσις δευτέρη ἐπιρρημένη καὶ μετὰ πολλῶν εἰκόνων, ἐν Ἀθήναις 1928, σ. 60.

5. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κ)πόλεως, Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, τόμ. 12 (1937), σ. 83· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.π., σ. 300. Στὴ Μητρόπολις αὐτὴ ὑπηρέτησε καὶ ὁ πατέρας του ὡς γενικὸς ἐπίτροπός του στὶς Φιλιάτες.

6. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.π., σ. 19· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.π., σ. 396.

7. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.π., σ. 58· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.π., σ. 417.

8. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων, Ἰωάννινα 1978, σ. 51.

9. Ἐκκλησία, τόμ. 14 (1936), σ. 71.

10. Ὁρθοδοξία, τόμ. 11 (1936), σ. 123.

11. Βλ. τὴ δευτέρη ἔκθεσις τοῦ J. J. Sederholm, προέδρου τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐρεύνης γιὰ τὰ συμβάντα στὴ Νότιο Ἀλβανία (Βόρειο Ἠπειρο), ποὺ ὑπέβαλε στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ περιλάμβανε τὴν περίοδο ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1922 μέχρι 1 Φεβρουαρίου 1923, Β. Ρ. Ραπαδάκις, Documents officiels concernant l' Epire du Nord 1912—1935, Athènes 1935, σ. 190.

12. ΑΓΕ (Ἀρχεῖο Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν) 1924 Β/35.

13. Βλ. τὸ ἔγγραφο τῆς 6.10.1922 τοῦ Ἑπουργείου Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸ Διευθυντὴ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας στὴ Γενεὴ Δενδραμῆ, ΑΓΕ 1924 Β/35.

14. Βλ. τὸ σημείωμα τοῦ Πατριάρχου Μελετίου, τὸ ὁποῖο δόθηκε στὸ Χ. Ι. Σιμόπουλο, Ἕπατο Ἀρμυστῆ τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ τὸ ὁποῖο ὁ Σιμόπουλος ἔστειλε στὶς 14 Ὀκτωβρίου 1922 στὸ Ἑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ΑΓΕ 1924 Β/35.

15. ΑΓΕ 1924 Β/35.

16. ΚΠΑ (Κῶδιξ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ) 998, σ. 636' πρὸλ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τόμ. 42(1922), σ. 442.

17. ΚΠΑ 981, σ. 488.

18. ΚΠΑ 998, σ. 687—689.

19. ΚΠΑ 981, σ. 555—556.

20. ΑΓΕ 1924 Β/35.

21. ΑΓΕ 1924 Β/35. Στὸ τέλος τοῦ ἀντιγράφου τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ἱεροθέου ὁ Βασίλειος πρόσθεσε: «Ὅτι ἀκριβῆς ἀντίγραφον ἐξ ἀντιτύπου. Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 26 Δεκεμβρίου 1922. Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου † ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος δεδαισιῶ. Σημειώσεις. Ἀπεστάλη μοι ὑπὸ ἡμετέρου Ἐφημερίου Κοινότητός τινος τῆς Ἐπαρχίας μου τῆς Βορείου Ἡπείρου ἀσφράγιστος † ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος». Στὶς 21 Ἰανουαρίου 1923 ὁ Ἱ. Σιώτης, Ἑπουργὸς Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἀπέστειλε τὰ κείμενα ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Βασίλειο στὸ Ἑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, ΑΓΕ 1924 Β/35.

22. ΚΠΑ 999, σ. 71—72, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι τὸ ὑπόμνημα τοῦ Βασιλείου ἔφερε χρονολογία 20.12.1923 ἀντὶ 28.12.1923' πρὸλ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τόμ. 43(1923), σ. 46.

23. ΚΠΑ 982, σ. 53.

24. ΑΓΕ 1924 Β/35.

25. ΑΓΕ 1924 Β/35.

26. ΚΠΑ 999, σ. 172.

27. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τόμ. 43(1923), σ. 4, 15.

28. ΑΓΕ 1924 Β/35' πρὸλ. καὶ ΚΠΑ 999, σ. 148.

29. ΑΓΕ 1924 Β/35.

30. ΑΓΕ 1924 Β/35.

31. ΑΓΕ 1924 Β/35' πρὸλ. καὶ ΚΠΑ 999, σ. 207. Βλ. καὶ τὴν πληροφορία τοῦ Μητροπολίτου Κορινθίας Παντελεήμονος, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὑπάρχει ἀνέκδοτη μελέτη τοῦ Βασιλείου, ἣ ὁποία ἐπισημαίνει μεγάλο ποσοστὸ λέξεων ὁμηρικῆς ἑλληνικῆς στὴν ἀλβανικὴ γλῶσσα. Ἰωάννου Σ. Ρωμανίδου, Ρωμηγοσύνη, Ρωμανία, Ρούμελη, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 286.

32. ΑΓΕ 1924 Β/35. Τὸ ἔγγραφο μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Γενικὴ Διοίκηση Ἡπείρου ἔστειλε τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ στὸ Ἑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν φέρει ἡμερομηνία 23 Μαρτίου 1923.

33. ΚΠΑ 999, σ. 395—397.

34. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τόμ. 43(1923), σ. 149—150.

35. ΚΠΑ 982, σ. 370.

36. ΚΠΑ 982, σ. 404—405.

37. ΚΠΑ 1000, σ. 11. Στὸ θέμα αὐτὸ ὁ Βασίλειος ἐπανῆλθε στὶς 11 Ἰανουαρίου 1925 χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα, ΚΠΑ 1001, σ. 49—50.

38. ΑΓΕ 1924 Β/35.

39. ΚΠΑ 980, σ. 549—550.

40. ΚΠΑ 980, σ. 597—598.